

Национална публикация на въоръжените сили на Република България
НП – 01

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

ДОКТРИНА

НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Издание (А), ноември 2017 г.

София
2017

Номер на заповедта, с която се въвежда документът:
Заповед на министъра на отбраната № ОХ-1244/04.12.2017 г.

Отговорна структура за разработване и поддържане на документа:
дирекция „Стратегическо планиране” – Министерство на отбраната.

Таблица за внесените промени:

Дата на внасяне на промените	Дата на приемане на промените	Дата за влизане в сила на промените	Отговорник за внесената промяна

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	6
Глава 1. Същност на доктрината на въоръжените сили	6
1.1. Цел, обхват и времеви хоризонт на доктрината	6
1.2. Връзка с националната отбранителна стратегия	7
1.3. Съвместимост със съюзните доктрини	7
Глава 2. Стратегическа среда на сигурност – основни насоки за извършване на анализ чрез прилагане на всеобхватен подход при оценяване на сигурността	8
Глава 3. Мощ	12
3.1. Национална мощ	12
3.2. Военна мощ	14
3.2.1. Концептуален компонент	15
3.2.2. Морален компонент	16
3.2.3. Физически компонент	16
Глава 4. Видове кризи и нива на военните конфликти	17
Глава 5. Основни подходи и принципи при използването на въоръжени сили	19
5.1. Извънредно положение, военно положение и положение на война	19
5.2. Основни положения при използване на въоръжените сили	21
5.3. Принципи за използване на въоръжените сили	22
Глава 6. Форми за използване на въоръжените сили	23
6.1. Кампании	24
6.2. Операции	24
6.3. Тактически действия	25
6.4. Ограничения при използване на военна сила	26
6.4.1. Политически	26
6.4.2. Правни	26
6.4.3. Ресурсни	27
6.4.4. Физически	28
Глава 7. Видове операции (класификация по признаци)	28
7.1. Класификация по оперативни области	28
7.1.1. Бойни операции	29
7.1.2. Операции за сигурност и стабилизиране	29
7.1.3. Операции за подкрепа подържането на мира	29
7.1.4. Операции в мирно време	30
7.2. Класификация по мисии	30
7.2.1. Отбрана	30
7.2.2. Подкрепа на международния мир и сигурност	30
7.2.3. Принос към националната сигурност в мирно време	31
7.3. Класификация по други признаци	31
Глава 8. Система за планиране на операции	32
8.1. Общи положения	32
8.2. Нива на планиране на операциите	33
8.3. Видове планиране на операции	33
8.3.1. Предварително планиране	33
8.3.1.1. Постоянен план за отбрана	34
8.3.1.2. План за извънредна ситуация	34
8.3.1.3. Общ план за извънредна ситуация	34
8.3.2. Планиране в отговор на криза	34
8.3.3. Поддържащи планове	35

8.4. Предварително планиране в рамките на въоръжените сили	35
8.5. Планиране при опасност от въвличане на Република България във военно-политическа криза или въоръжен конфликт	35
8.6. Планиране при военно положение и положение на война	36
Глава 9. Ръководство, командване и управление на въоръжените сили	37
9.1. Общи положения	37
9.2. Система за командване и управление	38
9.2.1. Принципи за командване и управление	38
9.2.2. Елементи на системата за командване и управление	39
9.2.3. Изисквания към системата за командване и управление	39
9.2.4. Видове командване и управление	40
9.2.4.1. Видове командване	40
9.2.4.2. Видове управление	40
9.3. Командна структура и командна верига	40
9.4. Нива на ръководство, командване и управление	42
9.4.1. Стратегическо ниво на ръководство, командване и управление	42
9.4.2. Оперативно ниво на командване и управление	44
9.4.3. Тактическо ниво на командване и управление	46
9.5. Командване и управление при участие в съюзни, коалиционни и многонационални операции	47
9.6. Командване и управление при мисия „Принос към националната сигурност в мирно време”	48
Глава 10. Поддръжка и осигуряване	49
10.1. Общи положения	49
10.2. Поддръжка на операциите	49
10.2.1. Разузнаване, информационно осигуряване и разузнавателна поддръжка	49
10.2.2. Военно контраразузнаване	50
10.2.3. Огнева поддръжка	51
10.2.4. Противовъздушна и противоракетна отбрана	52
10.2.5. Защита на войските и силите	52
10.2.6. Специфични отбрани и защиты на ВМС	53
10.2.7. Електронна война	53
10.2.8. Военноинженерно осигуряване	54
10.2.9. Комуникационно-информационна поддръжка на системата за командване и управление	55
10.2.10. Ядрена, химическа и биологическа защита	55
10.2.11. Маскировка	56
10.2.12. Противодействие на импровизирани взривни устройства	56
10.2.13. Неутрализиране на невзривени бойни припаси	56
10.2.14. Сигурност на информацията и кибер отбрана	57
10.2.15. Военнополицейска поддръжка	58
10.3. Осигуряване на войските и силите	59
10.3.1. Военногеографско осигуряване	59
10.3.2. Метеорологично и хидрографско осигуряване	60
10.3.3. Логистика	60
10.3.3.1. Общи положения	60
10.3.3.2. Основни функционални области на логистиката	61
10.3.4. Финансово осигуряване	64
10.3.5. Човешки ресурси	64
10.3.6. Психологично осигуряване	66
10.3.7. Правно осигуряване	67
10.3.8. Архивна дейност	67
Глава 11. Гражданско-военно сътрудничество	67

Глава 12. Стратегически комуникации	68
12.1. Връзки с обществеността	69
12.2. Информационни операции	70
12.3. Психологически операции	70
Глава 13. Подготовка на въоръжените сили	70
13.1. Основни положения	70
13.2. Същност и цел на подготовката	71
13.3. Основни принципи	71
13.4. Система за подготовка	73
ПРИЛОЖЕНИЯ:	
Приложение 1 - Терминологичен речник	74
Приложение 2 - Основни връзки между основополагащите понятия <i>начално състояние, действие, ефект, функционални елементи на способността, мощ, потенциал и крайно състояние</i>	80
Приложение 3 - Видове планове, основни дейности, етапи и продукти	81
Приложение 4 - Организация на планиране при опасност от въвличане на България във военнополитическа криза, възникване на опасност или въоръжен конфликт	82
Приложение 5 - Организация на планирането при военно положение и положение на война	83

Увод

1. Република България провежда целенасочена и последователна отбранителна политика за защита и утвърждаване на националните интереси.

2. Въоръжените сили са един от основните инструменти за осъществяване на отбранителната политика на Република България. Тяхната роля е да гарантират суверенитета и независимостта на страната и да защитават нейната териториална цялост в условията на чл. 5 от Северноатлантическия договор, като споделят отговорностите със съюзниците от НАТО и ЕС чрез ефективен принос към колективната отбрана, да участват в операции за предотвратяване и управление на кризи извън чл. 5 на Вашингтонския договор, както и в осъществяването на Общата политика за сигурност и отбрана на Европейския съюз.

3. Република България изгражда оперативно съвместими и модерни въоръжени сили, отговарящи на съвременните рискове и заплахи, чийто способности се развиват в съответствие с тенденциите в развитието на променящата се среда на сигурност и ресурсните възможности на страната.

4. Основна форма за използване на въоръжените сили при изпълнение на поставените от държавното ръководство задачи са операциите. Успешното планиране, провеждане и поддръжка на военните операции изискват ясно разбираема и широко възприета доктрина.

Глава 1. Същност на доктрината на въоръжените сили

1.1. Цел, обхват и времеви хоризонт на доктрината

5. Под понятието „военна доктрина” се разбира система от основополагащи принципи, от които се ръководят въоръжените сили за постигане на определени цели. Доктрината има задължителен характер, но при прилагането и се допуска и творчество. Това се изразява в отчитане на конкретната среда, определяне на влияещите фактори, избор на оптималния вариант за действие и реализиране на взетите решения. Не се допуска догматичност при прилагане на доктрините и не се разглеждат действия на войските в нереални условия на средата.

6. Основната цел на Доктрината на въоръжените сили на Република България е да предостави насоки за ефективно провеждане на военните операции, както и да стандартизира терминологията, да уеднакви разбиранията и да положи основите на подчинените функционални доктрини.

7. Доктрината е официално утвърдена национална публикация, описваща как придобитите способности да бъдат използвани в съвременните условия, като се отчитат конкретната организация и въведените технологии. Поради това нейното първостепенно предназначение е да подпомага командирите при осъществяването на основните им функции за командване и управление на войските.

8. Доктрината на въоръжените сили на Република България е основополагащ документ на най-високо ниво в архитектурата на доктриналните документи на въоръжените сили. Чрез нея се осъществява връзката между националните стратегически документи в областта на сигурността и отбраната и използването на въоръжените сили като инструмент на националната политика за сигурност.

9. Доктрината е основа за разработването на базовите доктрини, които от своя страна разкриват философията и основите на различни области, които се доразвиват в следващото йерархично ниво – поддържащи доктрини.

10. Поддържащите доктрини предоставят основните положения за видовете операции – в зависимост от целите, техните съществени характеристики и възможните подходи за постигането им. Основните форми и способи за прилагане на принципите и подходите, заложи в поддържащите доктрини, се развиват в приложните документи – техники, тактики и процедури.

11. Необходимостта от поддържане на Доктрината на въоръжените сили в актуално състояние се налага от изменението на средата на сигурност, разширяването на обема от задачи и провежданите дейности за развитие на въоръжените сили. Доктрината е насочена към настоящето и близкото бъдеще.

12. Поддържането на Доктрината се извършва в три основни направления:

- съответствие с промените на средата на сигурност и състоянието на въоръжените сили;
- съответствие с действащата правно-нормативна уредба и провежданата политика за сигурност. Този процес е за установяване съответствието на Доктрината с националното право, водената политика, приетите национални и съюзни стратегии и постигането на оперативна съвместимост;
- принос за нарастване на отбранителните способности и ефективността на войските. Всяко изменение в Доктрината задължително трябва да бъде проверено в практиката, а нейната функционалност и приложимост – доказани. Източници за добиване на информация, необходима за промяна в Доктрината са провежданите операции, системата за подготовка на войските и поуките от практиките.

1.2. Връзка с националната отбранителна стратегия

13. Националната отбранителна стратегия доразвива Стратегията за национална сигурност на Република България във военната област и конкретизира ролята мисиите и задачите на въоръжените сили като инструмент на провежданата политика за постигане на поставените цели.

14. Доктрината на въоръжените сили на Република България е разработена на основата на Националната отбранителна стратегия и определя как да се изпълнят посочените в нея задачи на въоръжените сили. Доктрината включва основните знания за използване на въоръжените сили, необходими за постигане на националните и съюзни политики и стратегии.

15. Ефективното използване на войските се оценява по постигнатите резултати, като това в значителна степен зависи от правилното определяне на целите (стратегията) и подбраните методи (доктрината). Постигането на целите посредством конкретно избрани методи се осъществява чрез осъществяване на плановете за провеждане на операциите.

1.3. Съвместимост със съюзните доктрини

16. Въоръжените сили на Република България участват в колективната отбрана на НАТО и в реализирането на Общата политика за сигурност и отбрана

на Европейския съюз. Те допълват усилията на страната в подкрепа на мира и стабилността в света.

17. За изпълнение на тези задачи въоръжените сили участват в съюзни и коалиционни операции. Успехът на тези операции зависи пряко от ефективността на участващите войски, за което до голяма степен допринася оперативната им съвместимост – способността да действат съвместно за постигане на целите.

18. Доктриналната съвместимост е важно условие за постигане на оперативна съвместимост.

19. Доктрината на въоръжените сили на Република България и поддържащите я публикации, заедно с подготовката на войските, въвеждането на единни стандарти за въоръжение, техника и екипировка, спомагат за повишаване ефективността на войските по време на провежданите операции и гарантират техния успех.

Глава 2. Стратегическа среда на сигурност – основни насоки за извършване на анализ чрез прилагане на всеобхватен подход при оценяване на сигурността

20. Стратегическата среда на сигурност в средносрочна перспектива ще продължава да се формира и развива под влиянието на редица фактори като глобализацията, забавянето на икономическото развитие, провалените държави в определени региони, трансграничния тероризъм и разпространението на оръжия за масово унищожение, регионалните и вътрешнодържавните конфликти и огнища на напрежение, в които са ангажирани и военни ресурси, демографските и миграционните, енергийните и климатични проблеми, заплахите за информационната сигурност и др., и ще се характеризира с висока динамичност и усложненост, с нарастваща противоречивост и непредвидимост.

21. Промените в средата на сигурност ще зависят преди всичко от нарастващото влияние на асиметричните и другите транснационални рискове и заплахи и хибридните форми и методи за водене на война, особено през второто десетилетие на XXI век, възникнали вследствие на кризите и конфликтите в различни региони по света в резултат, на които се формират райони на нестабилност в близост и до нашите граници. Те са по-подробно разгледани и анализирани в Стратегията за национална сигурност на Република България и Националната отбранителна стратегия, и са намерили своето отражение при определяне на параметрите за развитие и основните насоки за изграждане на отбранителни способности, заложи в Програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България 2020 и в Плана за развитие на въоръжените сили до 2020 г. Тенденциите в съвременни условия показват също така, че вероятността от възникване на мащабен конвенционален военен конфликт, макар и ниска, се запазва. Същевременно в много региони и страни продължава да се придобиват и поддържат значителен съвременен боен потенциал и конвенционални военни способности, които е възможно да бъдат използвани за разрешаване на кризи и конфликти и за постигане на стратегически цели.

22. Съвременните тенденции налагат непрекъснато наблюдение на измененията в стратегическата среда на сигурност, прилагане на всеобхватен

подход при анализиране и оценяване на основните фактори и характеристики, които влияят върху нейното формиране, изготвяне на системна прогноза за развитие на обстановката и произтичащите от това потенциални рискове и заплахи за националната и коалиционна сигурност, отбраната и териториалната цялост на Република България, съюзниците от НАТО и страните-членки на Европейския съюз. Машабите, вероятността и времевата рамка от потенциален риск или заплаха за сигурността на страната зависят от специфичните особености на всяка една от характеристиките на средата на сигурност и начините, по които те си влияят и допълват. Нито една от характеристиките на средата не съществува и не се развива самостоятелно. Изменението на която и да е от тях влияе, както на средата на сигурност като цяло, така и върху останалите характеристики. Затова е необходимо да се прилага всеобхватния подход при идентифицирането, изучаването и изследването на техните взаимовръзки и зависимости.

23. Задълбоченото познаване на характеристиките на средата на сигурност и разбирането на взаимовръзките, влиянието и зависимостите между тях подпомагат висшето държавно и военно ръководство при изясняването на обстановката, изготвянето на прогнози за развитие на съществуващи и възникване на нови кризи и конфликти в Зоната на интерес на въоръжените сили, особено райони на нестабилност в близост до нашите граници, вземането на своевременни и адекватни решения в областта на планиране на отбраната и във въоръжените сили, придобиването и развитието на отбранителни способности, подготовка и провеждане или участие в операции за гарантиране на суверенитета и териториалната цялост на страната, националната и коалиционната сигурност.

24. Всеобхватният подход при анализирането и оценяването на стратегическата среда на сигурност и формулирането на прогнози за развитие на обстановката в Зоната на интерес на въоръжените сили налагат обединяването на усилията и взаимодействието между военните и гражданските структури. Водеща роля в този процес имат служба „Военна информация“, дирекции от специализираната администрация и Щаба на отбраната в Министерството на отбраната, както и разузнавателните структури и органи на НАТО и ЕС и на страните-членки, националните и партньорските агенции и служби за сигурност и за обществен ред, министерства и ведомства. Ефективното прилагане на всеобхватния подход изисква всички участници в процеса да си сътрудничат за постигане на общата цел и желания резултат, чрез провеждане на съгласувани и координирани действия и проява на чувство за отговорност, доверие, откритост и съобразителност в съвместната им дейност на всички нива.

25. Процесът на анализ и оценка на характеристиките на стратегическата среда на сигурност в Зоната на интерес чрез прилагане на всеобхватния подход се състои в своевременното разкриване на признаците и индикациите, причините и първоизточниците, машабите и продължителността на развиващи се кризи и конфликти или на вероятността за възникване на нови, както и произтичащите от тях рискове и заплахи за националната и коалиционна сигурност и отбрана. За разпределяне на отговорностите и за по-голяма ефективност в дейността на участниците в този процес, характеристиките на средата на сигурност се подразделят на: политически; военни; икономически; социални и културни; научно-технологични; физикогеографски; правни, етични и морални.

26. Политическите характеристики на стратегическата среда се фокусират върху динамиката на политическите процеси в международен мащаб. Те определят по приоритет и особено значение, кои страни са наши съюзници, приятели, партньори, кои запазват неутралитет, и кои могат да се определят като потенциални противостоящи сили. В тази връзка е необходимо да бъдат наблюдавани наличието на замразени конфликти, териториални и ресурсни спорове в отделни региони и развитието на обстановката в провалените държави, които могат да създадат условия за възникване на нови вътрешни и регионални конфликти. Това включва анализ и оценка на връзките и зависимостите между държавно ръководство, администрация, политически партии, въоръжени сили, служби за сигурност и обществен ред, икономически и финансови институции, обществени и неправителствени структури и организации в определена страна, съюз или коалиция от държави, както и отношението им към върховенството на закона, нивата на корупция, дейността на международни икономически, терористични и екстремистки фракции и групировки, трансгранични криминални мрежи, местни племенни обединения, радикални етно и религиозни общности, бунтовнически и други паравоенни формирания.

27. Военните характеристики са един от основните фактори влияещи на формирането на стратегическата среда и определят военната мощ на потенциалните противостоящи сили, съюзниците и коалиционните партньори, както и на приятелските и неутралните страни. Решаващо значение за ефективно въздействие върху тях имат задълбоченият анализ и реалната оценка на състоянието на съоръженията и обектите от критичната инфраструктура, придобиването на нови и развитието на съществуващите способности и боен потенциал, особено притежаването на технологии и производството на различни системи и въоръжения, в т.ч. и оръжия за масово унищожение, използването на съвременните тактики, способности и процедури за водене на операции и боя, включително хибридни форми и методи на водене на война, с отчитане на силните и слабите страни, патриотизма, културата и мотивацията на личния състав, които също влияят върху мисиите, задачите, способностите и подготовката на въоръжените сили.

28. Икономическите характеристики определят отношенията и противоречията във финансовата и икономическа сфера между държави, съюзи и организации, националните интереси и зависимостта на страните в глобален и регионален мащаб, и това как тяхното състояние и развитие влияят на средата на сигурност. Забавеното икономическо развитие и неблагоприятните явления в международната финансова система се отразяват негативно не само върху вътрешната стабилност на държавите и международните отношения, но и върху сигурността и отбраната. Обект на непрекъснат анализ са финансите, инвестициите, природните ресурси, стратегическите суровини и храни, енергийната зависимост, състоянието на официалната и сивата икономика, уязвимостта на инфраструктурата, производството, търговията и разпределението на стоки и услуги, дисбаланса в развитието на страните и благосъстоянието (бедността) на населението, нелегалното производство и трафик на наркотици, оръжие и ембаргови стоки, както и нелегалните трансфери на финансови средства.

29. Социалните и културните характеристики налагат да бъдат анализирани всички съществуващи фактори (международни, регионални, национални и местни), определящи степента и естеството на структурата на обществото, състоянието на съдебната система, обществените нагласи и политически предпочитания, ценностната система, религиозната и етническата принадлежност, образованието и професионалната подготовка, здравеопазването, нравите, обичаите, убежденията и менталитета на населението, хуманитарната дейност, демографските диспропорции и миграционните процеси в различни региони и страни, с особено внимание на районите на нестабилност с концентрация на бежански и миграционни потоци в близост до нашите граници. Тук е мястото да се анализират също така ролята и значението на националните и международните движения и организации, средства за масово осведомяване и културни и религиозни институции за формиране на обществените мнения и позиции по кризисни и конфликтни въпроси.

30. Научно-технологичните характеристики се влияят от степента на развитие на световните технически разработки, проучвания и изследвания в областта на фундаменталните и приложните науки, разпространението на високите технологии – информационни, биотехнологии, нанотехнологии и др., включително проектирането и производството на различни конвенционални и неконвенционални системи, средства и оръжия и техните възможности. Динамичното развитие на информационните технологии и все по-широкото им внедряване и използване във всички сфери на сигурността и отбраната увеличава степента на заплахи от незаконни действия в кибер пространството. Нарастват заплахите от кибер атаки срещу стратегически граждански и военни комуникационно-информационните системи и мрежи, които обслужват дейността на държавните ведомства и институции, в т.ч. и въоръжените сили, както и на важни обекти от критичната инфраструктура, свързани с икономиката, сигурността и отбраната на страната, в условията на т. нар. хибридна война. Това налага да се наблюдават и анализират цялостната организация, технологичните възможности и ресурси, човешкият и техническият потенциал на страните в Зоната на интерес на въоръжените сили, особено тези в провалените и нестабилни държави, научните постижения и тяхното използване за постигане на стратегически военни и граждански цели, както и влиянието им върху развитието на процесите в световен мащаб и измененията в средата на сигурност.

31. Физикогеографските характеристики включват състояние и характер на релефа, естествени водни басейни, екосистеми, полезни изкопаеми, почви в Зоната на интереси на въоръжените сили, съчетани с променливите елементи на естествената околна среда, като климат, сезони и поведение на водните басейни. Във връзка с това е необходим задълбочен анализ на влиянието на тези характеристики върху стратегическата среда на сигурност, с особен акцент върху екологичните кризи и катастрофи, природните явления, стихийните бедствия, проблеми като „глобалното затопляне”, намаляващи запаси от полезни изкопаеми и естествени материали, използване на алтернативни енергийни източници и ограничени водни ресурси.

32. Правните, етичните и моралните характеристики също влияят върху измененията на стратегическата среда на сигурност. Международната

политическа система и демократичната общност, както и международното право се развиват на базата на съществуващите организации и съюзи в световен мащаб, които следят за спазването на тези норми в различните страни и региони. При извършване на анализа в тази област се акцентира на състоянието и възможните начини за разрешаване на проблеми, свързани с нарушаване на многонационални и двустранни международни договори и споразумения, незачитане на местното законодателство и върховенството на закона, нарушаване на човешките права и свободи, расова дискриминация, проявите на политически и етнически терор и мотивирано религиозно насилие в редица региони и страни, които могат да доведат до засилване на напрежението и възникване на кризи и конфликти.

33. Прилагането на всеобхватния подход при анализа на стратегическата среда на сигурност спомага за усъвършенстване на процеса на изясняване на обстановката и развитие на познанието за заобикалящата ни среда и формиране на обобщена картина на обстановката по сигурността в зоната на интерес и театъра/зоната на операцията на въоръжените сили. Това подпомага в значителна степен висшето политическо и военно ръководство, началниците и командирите от всички степени при вземането на решения в областта на организация и планиране на отбраната, придобиване на необходимите отбранителни способности, разработване на стратегически и доктринални документи, концепции и планове за операции, подготовка и използване на въоръжените сили.

Глава 3. Мощ

34. **Мощта** е изражението на способността на даден субект целево да променя състоянието на даден обект, и/или да противостои на такова въздействие. Мощта се формира в резултат на степента на целевата реализация на съответния потенциал на субекта, при определени условия на средата, където потенциалът е наличното множество от необходими за реализирането на дадена цел ресурси.

35. Мощта се реализира чрез *инструменти на мощта*. Това са средствата, с които разполага даден субект за осъществяване на действия за постигане на желанния ефект.

36. Различни характеристики на мощта определят нейните видове:

- в зависимост от субекта, който я притежава: *национална, коалиционна, съюзна (НАТО, ЕС)*;
- в зависимост от преобладаващия вид на действията: *бойна (поразяващи действия) и небойна (градивни действия)*;
- в зависимост от използвания инструмент: *военна, политическа, икономическа, гражданска и информационна*;
- в зависимост от използвания вид въоръжени сили: *въздушна, морска, сухопътна*.

3.1. Национална мощ

37. Под *национална мощ* се разбира стратегическият ефект, който може да създаде държавата в конкретна среда, за постигане на желано крайно състояние. Националната мощ в междудържавните отношения се изразява в способността на държавата целево да променя състоянието на друга държава, и/или да противостои на такова въздействие. Националната мощ се формира в резултат на

степената на целевата реализация на съответния потенциал на инструментите на националната мощ, при определени условия на средата.

38. Инструментите на националната мощ, които държавата използва за постигане на националните цели/интереси са: дипломатически; информационен; военен; икономически.

39. *Дипломатическия инструмент* се използва за влияние при формиране на общественото мнение и при вземане на решения от оторизирани национални и международни органи, като Народно събрание, Президентство, Министерски съвет, Северноатлантически съвет на НАТО, Съвет на ЕС, Европейски парламент, Съвет за сигурност на ООН и др. Въздействието на дипломатическия инструмент е особено мощно при обединяване усилията на различните субекти в даден съюз за оказване на влияние върху опонента или за създаване на желани условия в средата на сигурност.

40. *Информационен инструмент*. Съвременните възможности за създаване и разпространяване на информация са неограничени. Изпращането на послания до огромна аудитория е важна характеристика на средата на сигурност. Информационния инструмент се използва с цел легитимиране на собствените действия и получаване на подкрепа от широката общественост за тях, възпиране на опонента или привеждането му в заблуждение относно собствените намерения. Прилагането на този инструмент се осъществява чрез използването на стратегическите комуникации.

41. *Военен инструмент*. Потенциалът на военния инструмент на националната мощ на дадена държава се състои от способностите и ресурсите, които може целево да мобилизира за провеждане на военни действия. Потенциалът на военния инструмент на националната мощ има два компонента:

- разполагам/оперативен потенциал – военни способности и ресурси, готови за незабавно използване;
- допълнителен потенциал – допълнителни военни способности и ресурси, които националната държава е в състояние да възпроизведе за допълнително/бъдещо използване.

42. *Икономически инструмент*. Включва основно инициативите, стимулите и санкциите, предназначени за влияние върху потока от стоки и услуги, както и финансовата поддръжка на държавни и недържавни субекти, участващи в кризата. Целенасоченото съвместно използване на икономическите инструменти на група държави е мощен лост за постигане на желаното крайно състояние.

43. Допълващи националната мощ способности се съдържат в области като правосъдие, полиция, образование, цивилна администрация, поддържаща инфраструктура и други, които осигуряват достъп до медицински услуги, храна, енергия и вода. Допълнително към тях спадат административният капацитет на националните правителствени и неправителствени организации. Държавата не може непосредствено да управлява целия спектър от средства на допълващите способности. Въпреки това чрез взаимодействие и взаимно разбиране тя може да работи с тези от тях, до които има достъп, за координиране и при възможност съгласуване на действията за получаване на синергичен ефект.

44. Разрешаването на кризи и конфликти с различен характер изисква прилагането на всеобхватен подход към сигурността, който се заключава в това да

бъдат обединени и координирани усилията и дейностите на военните и гражданските институции, организации и структурни звена за постигане на максимален стратегически ефект от вземането на целесъобразни решения, в процеса на планиране и използване на инструментите на националната мощ адекватно на промените в стратегическата среда на сигурност, за постигане на желано крайно състояние.

45. Желаното крайно състояние е резултат от ефекти (промени), получавани при реализиране потенциала на широк спектър от участници, чрез използване на определен набор от инструменти на мощта (притежаващи способности да извършват действия) в конкретна оперативна среда (Приложение 2).

46. Всеобхватният подход се реализира на всички нива на управление. На политическо и стратегическо се изразява в изграждане на доверие и разбиране между ангажираните участници. На оперативно ниво се осъществява гражданско-военно сътрудничество и взаимодействие с национални и международни участници в планиране и провеждане на съвместни операции. На тактическо ниво се предоставя правото на командирите за сътрудничество и координиране с местните власти и други национални и международни участници при провеждането на операцияите в назначените им зони.

3.2. Военна мощ

47. *Военната мощ* е изразението на способността на даден субект целево да принуди даден обект, посредством използване на военни средства, и/или да противостои на такова въздействие. Военната мощ се формира в резултат на степента на целева реализация на военния потенциал на даден субект, при определени условия на средата.

48. *Национална военна мощ* е изразението на способността на една държава целево да принуди друга държава, посредством използване на военния инструмент на националната мощ, и/или да противостои на такова въздействие. Национална военна мощ се формира в резултат на степента на целева реализация на потенциала на военния инструмент на националната мощ на държавата, при определени условия на средата.

49. Военната мощ се изразява в заплахата за използване или използване на военна сила. Освен това тя може да бъде прилагана за стабилизиране и възстановяване или за подпомагане при хуманитарни кризи, бедствия и аварии.

50. Военната мощ се генерира от три взаимосвързани и препокриващи се компонента: концептуален, морален и физически. Ако не е налице един от тях, това води до липса на военна мощ (фигура 1).

Фиг. 1. Компоненти на военната мощ

3.2.1. Концептуален компонент

51. *Концептуалният компонент* осигурява мисловния процес, необходим за създаване, изграждане и използване на военната мощ. Той съдържа поуки от практиката и виждания за използване на въоръжените сили в настоящето и бъдещето. Този компонент се състои от следните елементи: принципи на използване на въоръжените сили, доктрини и концептуално мислене.

52. Ролята на *принципите* е да осигуряват общи указания за организиране, планиране, управление и провеждане на военни операции. Те не са догми. Тяхната приложимост и относителна тежест се определят в зависимост от конкретната оперативна среда. Те трябва да се познават, разбират и прилагат от командирите и щабовете на всички нива.

53. Ролята на *доктрините* в концептуалния компонент на военната мощ е да посочат общите принципи и да осигурят съвместимост, чрез които операциите да се планират, провеждат и оценяват. Тази роля се определя в зависимост от сегашната и очакваната в близко бъдеще среда. Доктрините са един от основните елементи на изграждането и развитието на въоръжените сили.

54. Ролята на *концептуалното мислене* в концептуалния компонент е да се осигурят подходи и методи за реалистично прогнозиране бъдещето на средата и войната чрез разработването на вероятни ситуации и сценарии и предлагане на идеи за справяне с възникващите предизвикателства. То е важен елемент на

дългосрочното планиране, базирано на способности, и изграждането на отговарящи на потребностите въоръжени сили.

3.2.2. Морален компонент

55.*Моралният компонент* осигурява волята, необходима за използване на военна мощ. Той зависи от културата и морала на личния състав във въоръжените сили, лидерските качества и ефективността на мениджмънта на командирите и началниците от всички степени. Моралният компонент се изгражда и поддържа чрез целенасочена подготовка и възпитание в честност, дисциплина, самоуважение, вяра в правотата на общата кауза, качествата на въоръжението, бойната и друга техника. Моралният компонент се състои от три основни елемента: мотивация, лидерство и мениджмънт.

56.*Мотивацията* е степен на решимост за извършване на действия. Тя се изгражда чрез възпитаване в лична приобщеност към обща кауза, чувство за принадлежност към националните и съюзните интереси и ценности и ангажимент за тяхната защита. Да си високо мотивиран в мирно време е, различно от запазване на мотивацията по време на бойни действия.

57.*Военното лидерство* е способност на личността и характера да убеждава подчинените в значимостта на изискващото се от тях и да формира вяра, която поражда инициатива и готовност за поемане на риск и отговорности. На всички нива то е важен елемент за поддържане на мотивацията. Всеки лидер носи отговорност за поддържане мотивацията на своите подчинени.

58.*Мениджмънтът* е предназначен за оптимизиране използването на ресурсите. Той се състои от четири функции: планиране, организиране, непосредствено управление и контрол. Целта на мениджмънта е постигане оптимален баланс между целите и разполагаемите ресурси. Ясното формулиране на целите, ефикасното и справедливото разпределение на ресурсите, качествената административна, логистична, социална и материална поддръжка са важни фактори на моралния компонент на военната мощ.

3.2.3. Физически компонент

59.*Физическият компонент* на военната мощ е средството, което непосредствено извършва желаната промяна (ефект). Той представлява система от следните елементи: личен състав; материални ресурси; съвместно използване; готовност; поддръжка и осигуряване.

60.*Личният състав* е съвкупност от военнослужещи и цивилни лица във въоръжените сили, заети със служебна дейност. В него се включват редовният състав и резервът. Личният състав преминава през строг подбор и първоначално обучение, което му дава основа за по-нататъшно професионално развитие и колективна подготовка.

61.*Материалните ресурси* имат значителен принос в генерирането на отбранителни способности, а отгук и на военна мощ. Те влияят върху възможните способности, тактики, техники и процедури за използване на въоръжените сили, които са описани в доктрините. Взаимодействието с индустрията помага на въоръжените сили да постигат по-добро разбиране за възможни нови способности и начините за придобиването им.

62. *Съвместното използване* допринася за достигане на ефекти, надвишаващи ефектите, които могат да бъдат достигнати от видовете въоръжени сили поотделно. То се постига чрез еднозначно разбиране на общите доктрини, комбинирано с подготовка и провеждане на съвместни учения за изграждане на съвместни способности, съответстващи на изискванията за оперативна съвместимост със съюзниците от НАТО и ЕС.

63. *Бойната готовност* характеризира способността на силите да достигнат готовност за изпълнение на техните мисии в рамките на определено време. Формированията от въоръжените сили на Република България поддържат различни степени на бойна готовност.

64. *Поддръжката и осигуряването* са важни функции за генериране на военна мощ. Тяхната цел е подпомагане и възстановяване потенциала на въоръжените сили.

Глава 4. Видове кризи и нива на военните конфликти

65. Членството на Република България в НАТО и ЕС и конструктивното участие в многостранни формати на регионално сътрудничество и развитие на добросъседски отношения на базата на реализация и защита на националните ни интереси са определящи за националната сигурност и отбраната на страната. В същото време тенденциите в стратегическата среда на сигурност показват, че в бъдеще ще продължават да възникват конфликти и кризисни ситуации в различни части на света, включително и в близост до територията на Република България.

66. Военностратегическата среда ще продължава да се развива и влияе от непредвидимите и динамични политически, икономически, социални, научно-технологични и военни процеси. Бъдещите кризи и конфликти ще бъдат сложни и трудни за прогнозиране и управление в резултат на нарастващото прилагане на асиметрични и хибридни действия. Това изисква гъвкаво и адекватно развитие на политиката, организацията и планирането на отбраната, на доктриналните документи, концепциите и планове за операции и преди всичко на отбранителните способности, на бъдещата структура и системата за ръководство, командване и управление на въоръжените сили.

67. Потенциалните кризи и конфликти са определени в Стратегията за национална сигурност на Република България и Националната отбранителна стратегия чрез извършения анализ на средата на сигурност.

68. Кризите по своята си същност могат да бъдат политически, военнополитически или хуманитарни. Основни причини за тяхното проявление обикновено са политически противоречия, въоръжени конфликти, промишлени аварии или природни бедствия.

69. *Криза* е нестабилност в политическата и обществената сфера, предизвикваща рязка промяна на установеното състояние на икономиката и обществения живот.

70. Всяка криза се характеризира с време на развитие, възможност за нарастване, обхват и елемент на изненада. Тя може да възникне и се развие много бързо, в остър недостиг на време, за овладяване на възникнали противоречия и за възстановяване нарушени правила на системата.

71. Елементът на изненада не може да бъде пренебрегван въпреки възможността за следене натрупването на кризисните фактори, за тяхното анализиране и прогнозиране. Изненадата се изразява не толкова във възникването на кризата, колкото в характера на нейното протичане. Обикновено събитията се разминават с очакванията и водят до такива, които не могат да се предвидят.

72. Всяка криза е уникална. Тя се проявява в система и по начин, които не биха могли да бъдат повторени. От друга страна, кризите си приличат, тъй като имат сходни характеристики, форми, структури и развитие. Кризата съдържа опасност от ескалация и може да доведе до неподлежащи на контрол реакции.

73. Основен вид криза е военнополитическата. Тя може да бъде с вътрешнодържавен или международен характер. Този вид криза се определя като състояние на националните или международните отношения, при което в резултат на сериозни икономически, социални и политически противоречия, включително религиозни, междуплеменни и етнически конфликти и бунтове, на демографски диспропорции и миграционни процеси, както и териториални, енергийни и ресурсни спорове, съществува непосредствена заплаха за сигурността, суверенитета, териториалната цялост и независимостта на държавата.

74. Военнополитическата криза възпроизвежда противоречие в остра форма, изключващо взаимни отстъпки. Многообразието от интереси, способни да предизвикат криза и възможните комбинации между тях, проявяващи се във вид на заплахи (война), включващи използването и на хибридни форми и методи за водене на война, определят и разнообразието на военнополитическите кризи. Те могат да се развият в сферата на глобалните отношения и да засегнат световната политическа система или да протекат в регионални рамки, да са резултат от активност на една от страните или пък от двустранна (многостранна) агресивна активност.

75. Хибридните методи за водене на война са свързани с явно или тайно използване в едно и също време и място на широка, комплексна, адаптивна и интегрирана комбинация от конвенционални и неконвенционални заплахи. Успехът в противодействието на този тип война няма да е възможен с използването само на военния инструмент, а ще изисква прилагането на всеобхватен подход с използването на дипломатически, политически, информационни, икономически, финансови, разузнавателни и правни инструменти.

76. Кризите могат да бъдат с висока, средна и ниска интензивност и различна продължителност. Те се проявяват като *политически, военнополитически* или *военни (въоръжени) конфликти*, които могат да бъдат вътрешнодържавни или междудържавни.

77. Участващи в конфликта могат да бъдат групи, обединени по политически, социален, етнически, религиозен или друг признак, както и държави или групи от държави в коалиционен или съюзнически формат.

78. В зависимост от прилагането на сила конфликтите се делят на *конфликти без прилагане на сила* и *конфликти с прилагане на сила*. Конфликтите без прилагане на сила са основно политически и са *скрити и проявени*.

79. *Скрит конфликт* е налице, когато една от страните участнички предявява искания и противостоящата страна ги разбира.

80. *Проявен конфликт* е, когато са включени всички мерки непосредствено преди етапа на прилагане на въоръжена сила от една от страните в него.

81. Конфликтите с прилагане на сила са *военни* или *въоръжени*.

82. *Военен конфликт* е този, при който военните действия се водят от редовни въоръжени сили.

83. *Въоръжен конфликт* е този, при който поне една от страните е въоръжена, но не е представена от редовни въоръжени сили.

84. Конфликтите с прилагане на сила се подразделят на *военни* или *въоръжени с ниска, средна и висока интензивност*. Войната е най-мощната и организирана форма на военен конфликт.

85. *Военен или въоръжен конфликт с ниска интензивност* е военнополитическа конфронтация между страните, участващи в конфликта. Съществува напрегната обстановка, в която поне една от тях отправя заплаха за употреба на сила и/или прилага такава при отделни инциденти за постигане на специфични цели.

86. *Военен или въоръжен конфликт със средна интензивност* е такъв, при който се използва нееднократно сила по организиран начин.

87. *Военен или въоръжен конфликт с висока интензивност* се характеризира с това, че при него организирано и систематично се използва сила и страните прилагат широк обхват от мерки в зависимост от конкретната обстановка. Деструктивните резултати при този вид конфликт са с голяма продължителност.

88. Горепосочената класификация е универсална и се използва от различните международни институти при анализиране на възникващи конфликти в света и техния начин на протичане. Трябва да се има предвид, че участниците в конфликта могат да го определят по различен начин в зависимост от притежаваните и заделените от тях ресурси. Поради тази причина даден военен конфликт може да бъде възприеман от една от страните като такъв със средна интензивност, а от другата – като конфликт с висока интензивност.

Глава 5. Основни подходи и принципи при използването на въоръжени сили

5.1. Извънредно положение, военно положение и положение на война

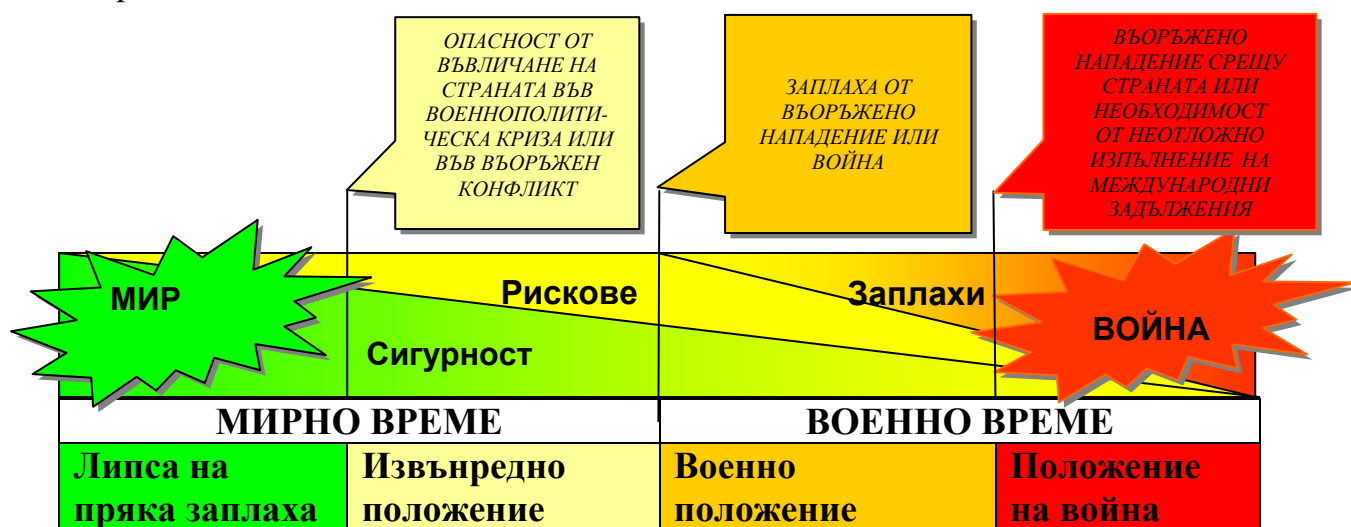
89. Независимо че съществуват различни виждания за характера на войната, се налага мнението, че тя е най-екстремната форма на конфликт на интереси и противоречия между държавите или социалните групи в самата държава. Основното средство за постигане на политически цели във войната са въоръжените сили, които се използват за разрешаване на конфликта чрез принуждаване на противостоящите сили да приемат исканията на своя опонент.

90. За привеждане на страната в готовност за отговор на ситуация на развиващи се рискове в заплахи, преминаващи във военнополитическа криза, прерастваща във война, в Република България са приети състояния на готовност на държавата – *извънредно положение, военно положение и положение на война*. Те се обявяват с решение на Народното събрание или с указ на президента по установения в Конституцията ред и се оповестяват от всички средства за масово осведомяване.

91. *Извънредно положение* се обявява при възникване на опасност от въвличане на страната във военнополитическа криза или във въоръжен конфликт – на цялата или на част от територията на страната. След обявяване на извънредно положение с решение на Народното събрание или с указ на президента на Република България се определят задачите, числеността, срокът за използване и ръководството на формированията от въоръжените сили, включително преминаването през и пребиваването на съюзнически въоръжени сили на територията на страната. В съответствие с решението или с указа започва изпълнението на задачите съгласно стратегическите планове и планове за операции на въоръжените сили. Министърът на отбраната определя правила за използване на сила от въоръжените сили по предложение на началника на отбраната.

92. *Военно положение* се обявява при заплахата от въоръжено нападение или от война на цялата или на част от територията на страната. След обявяване на военно положение въоръжените сили предприемат действия за повишаване на готовността на системата за наблюдение, ранно предупреждение и управление, готовността на военните формирования и структурите от другите сили от системата за национална сигурност на Република България и започват изпълнението на задачите съгласно стратегическите планове, планове за операции на въоръжените сили и военновременните планове или на частта от тях, съответстващи на степента на военна заплахата.

93. *Положение на война* се обявява при въоръжено нападение срещу страната или при необходимост от неотложно изпълнение на международни задължения. При въоръжено нападение срещу Република България и при обявяване на положение на война въоръжените сили предприемат незабавни действия самостоятелно, съвместно и/или координирано със сили и формирования от държави - членки на НАТО за отблъскване на нападението и за защита на териториалната цялост и независимостта на страната и за гарантиране на нейния суверенитет в съответствие с международните договори, стратегическите планове, планове за операции на въоръжените сили и военновременните планове.

Фиг. 2. Единство на рисковете, заплахите и състоянията на готовност на държавата

94. Взаимовръзките между рисковете и заплахите и предприеманите действия от страна на държавата за тяхното неутрализиране са представени във фигура 2.

5.2. Основни положения при използване на въоръжените сили

95. Въоръжените сили се използват в съответствие с Конституцията, законите на страната и спазването на международното право. Националната отбранителна стратегия дефинира следните мисии на въоръжените сили: „Отбрана”, „Подкрепа на международния мир и сигурност” и „Принос към националната сигурност в мирно време”.

96. По мисия „Отбрана” въоръжените сили в съответствие с чл. 9 от Конституцията на Република България се използват за защита на суверенитета и териториалната цялост на страната с всички разполагаеми сили и средства в съответствие с чл. 3 от Вашингтонския договор. Тази защита може да се извършва, самостоятелно, съвместно и/или координирано със сили на НАТО и/или от държавите членки на Европейския съюз съгласно международните договори, стратегическите планове за действие и планове за операции на въоръжените сили. При активиран чл. 5 от Вашингтонския договор въоръжените сили и невоенният компонент на системата за отбрана я изпълняват съвместно със сили и средства за колективна отбрана на НАТО, определени в системата на общото планиране на Съюза, като част от тях своевременно са развърнати на българска територия.

97. При активиране на чл. 5 от Вашингтонския договор и действия на територията на други страни – членки на НАТО, въоръжените сили осигуряват сухопътни, военноморски и военновъздушни сили от комплекта, предварително определен и договорен в рамките на процеса на отбранително планиране на НАТО.

98. По мисия „Подкрепа на международния мир и сигурност” въоръжените сили поддържат готовност и участват в изпълнение на международни и коалиционни ангажименти свързани с: многонационални съюзнически и коалиционни операции в отговор на кризи; предотвратяване на конфликти; противодействие на бунтовници и трансграничния тероризъм и екстремизъм; дейности по контрол на нелегалния трафик на хора, наркотици и ембаргови стоки; дейности по контрол на въоръженията, неразпространение на оръжия за масово унищожение, техните носители и материалите за производството им; международно военно сътрудничество; предоставяне на хуманитарна помощ; укрепване на доверието и сигурността.

99. По мисия „Принос към националната сигурност в мирно време” въоръжените сили се използват за подпомагане и допълване действията на другите национални институции, като поддържат способности за наблюдение и ранно предупреждение за потенциални рискове и заплахи и участват в дейности по: контрол на въздушното и морските пространства; защита на застрашени стратегически обекти и обекти от критичната инфраструктура, включително системите за производство, доставка и разпределение на енергийни ресурси; противодействието на тероризма и в преодоляване на последиците от тероризъм; сдържане и неутрализиране на екстремистки и престъпни групи; защита и

подпомагане на населението при природни бедствия, аварии и екологични катастрофи; неутрализиране на невзривени боеприпаси; оказване на хуманитарна помощ; овладяване на миграционни кризи; спасяване и евакуация.

100. При овладяване на миграционни кризи въоръжените сили могат да участват и в охраната на сухопътната и морската държавни граници.

5.3. Принципи за използване на въоръжените сили

101. Принципите за използване на въоръжените сили при кризи и конфликти са универсални и общоприети правила и включват:

102. *Ясно формулиране на целите* – допринася за успеха на операциите и изисква целите, мисиите и задачите за всяка операция да се определят и формулират достатъчно разбираемо, точно и категорично.

103. *Единство на управлението за постигане на целите* – заключава се в съсредоточаване на властта в ръцете на един командир. Принципът на делегирането на пълни права на един командир гарантира юридически правата му да упражнява власт над всички формирания за постигане на общата цел.

104. *Всестранна и надеждна поддръжка и осигуреност* – означава планиране и провеждане на мероприятия, насочени към създаване на благоприятни условия на въоръжените сили при водене на операцията. Надеждната поддръжка и осигуреност гарантират изпълнение на мисията, които се провеждат непрекъснато както при подготовката, така и в хода на операцията за постигане на желанния краен резултат.

105. *Съсредоточаване на усилията (силите)* – концентриране ефективността на бойната мощ по време, място и задачи за постигане на решителни резултати. Умелото съсредоточаване на усилията дава възможност на по-малобройни сили да постигнат решителни резултати.

106. *Рационално използване на ресурсите и силите* – осигурява целесъобразно съотношение между поставените цели, натовареността на участващите сили, осигуреността им с технически средства, материални ресурси, както и ефективността на техните действия. Бързото постигане на стратегическите цели при допустими загуби и разумни разходи е приоритет при планирането на операциите.

107. *Гъвкавост* – постига се чрез планове, които трябва да дават на командирите необходимата свобода на действие при непредвидени ситуации.

108. *Инициативност* – при командирите тя е залог за постигане на целите и изпълнение на мисията. Този принцип осигурява свобода за действие на собствените войски.

109. *Поддържане на висок боен дух* – осигурява постоянство и повишаване на бойната мощ. Основава се на висок морал, дисциплина, мотивация, професионални умения, полева натренираност, увереност в способностите и физическата издръжливост на личния състав.

110. *Внезапност на действията* – дава възможност за повишаване ефективността на действията. Постига се чрез спазване на изискванията за своевременност, бързина, маневреност, скритост и въвеждане в заблуждение за нашите намерения и действия, и позволява постигане на преимущество над противостоящите сили.

111. *Защита на силите* – дава свобода на действията чрез намаляване уязвимостта на собствените войски от въздействие на противостоящите сили.

112. *Оперативна съвместимост* – осигурява изпълнение на мисията в национален и коалиционен формат.

113. Принципите за използване на въоръжени сили в кризи и конфликти трябва да се прилагат творчески. В планирането и провеждането на военни действия шаблонът е недопустим.

114. Освен общите принципи при участие в операции за подкрепа поддържането на мира се спазват и прилагат принципите за:

115. *Безпристрастност* – операциите трябва да се провеждат без предпочитания или предразсъдъци към някоя от участващите страни в конфликта.

116. *Постигане на съгласие* – съгласието и на двете страни, участващи в конфликта, е необходимо условие за успех на операцията. Стремещт е пасивното поддържане на съгласието да се превърне в активно поддържане на правовия ред и доверието между враждуващите страни.

117. *Ограничения за употреба на сила* – сила се използва премерено и пропорционално на условията за постигане целите на операцията. Най-често тези ограничения се дефинират при даване на мандат за мисията и зависят от действащото законодателство.

118. *Последователност* – постигането на желаното политическо крайно състояние изисква последователно постигане на краткосрочните и дългосрочните военни цели.

119. *Легитимност* – тя е предпоставка за получаване на широка обществена международна подкрепа.

120. *Доверие* – от особено значение за постигане на успех е войските, провеждащи операции за подкрепа поддържането на мира, да се ползват с доверието на всички участници.

121. *Взаимно уважение* – за постигане на дългосрочен успех голяма роля играе изграждането и поддържането на взаимно уважение между въоръжените сили и местното население в зоната на провеждане на операцията.

122. *Прозрачност* – мисията и концепцията за провеждане на операцията трябва да бъдат разбираеми за всички участници.

123. *Свобода на придвижването* – от съществено значение за постигане на целите е свободата на придвижване в зоната на операцията. Нейното ограничаване води до затруднения в останалите области на всички нива, което възпрепятства постигането на целите.

Глава 6. Форми за използване на въоръжените сили

124. Под форма за използване на въоръжените сили се разбират външното изражение на реда и начинът на използването им за изпълняване на поставените им цели и постигане на желаното крайно състояние.

125. Основните форми за използване на въоръжените сили са операциите. Формирования от въоръжените сили могат да участват в съюзни или коалиционни кампании.

6.1. Кампании

126. *Кампанията* е съвкупност от мащабни военни операции, съгласувани по време и място, планирани и провеждани за постигане на стратегическа цел на определен театър.

127. Кампанията съдържа не по-малко от две съгласувани и взаимосвързани мащабни операции, в които има поставена поне една стратегическа цел. Обикновено кампания се провежда при широкомащабен военен конфликт или широкомащабна криза, която се решава основно с военни средства. Отделните мащабни операции в една кампания са съгласувани и взаимосвързани, но не са подчинени една на друга, а за всяка от тях се разработва отделен план. Провеждат се едновременно или последователно, в една или в повече зони на операциите и обикновено преследват различни цели, които допринасят за постигане целта или целите на кампанията. В една кампания като правило участват компоненти от повече от един вид въоръжени сили, родове и специални войски.

6.2. Операции

128. *Операцията* е основна форма за използване на въоръжените сили, представляваща отделно действие или съвкупност от съгласувани по цел, място и време действия, предназначени за постигане на общ ефект и желано крайно състояние. В най-общ смисъл всяко действие или съвкупност от действия от гледна точка на използването на въоръжените сили може да бъде наречено операция.

129. В една операция могат да бъдат включени по-малки (подчинени) операции, които допринасят за постигане крайните цели на общата операция.

130. Операциите се проявяват под различни форми, групирани по нива и признаци. Форми на операциите могат да бъдат мащабна операция, операция с ограничен мащаб и тактически действия.

131. Мащабна операция е съвкупност от взаимосвързани сражения, боеве, удари и други тактически действия и операции с ограничен мащаб, съгласувани по време и място, планирани и провеждани за постигане на стратегическа или оперативна цел. Провежда се съгласно стратегически план за действие или план за операцията на въоръжените сили и се командва от един командващ/командир. Тя може да е съставна част на кампания или да се провежда самостоятелно.

132. Мащабната операция е планирана и организирана дейност на целево създадена военна групировка, водена самостоятелно или във взаимодействие с други групировки, формирования и институции, включваща водене на сражения, боеве, удари, контраудари, придвижване, маньовър, осигуряване, настъпление, отбрана и други действия за изпълняване на заповяданите задачи и постигане на определените цели. За всяка мащабна операция се разработва отделен план, в който се определят целите, пътищата и отделените ресурси за постигането им, началото, критериите за успех и желаното крайно състояние. Мащабната операция се провежда на стратегическо или оперативное ниво.

133. В мащабната операция могат да се включват и градивни форми на операции от по-ниско ниво.

134. *Операция с ограничен мащаб* е съвкупност от взаимосвързани, сражения, боеве, удари, контраудари и други тактически действия, съгласувани по

време и място, планирани и провеждани за постигане на оперативна цел. Провежда се съгласно плана за операцията и се командва от един командир.

6.3. Тактически действия

135. Тактическите действия се планират и провеждат за постигане на основни или второстепенни тактически задачи/цели в зоната на операцията или в част от нея. В определени случаи с тях могат да бъдат постигнати стратегически и/или оперативни цели/ефекти.

136. Тактически действия са наблюдение, разузнаване, проникване, рейд, сближаване, поразяване, атака, преследване, маньовър, контраатака, оттегляне, следене, патрулиране, засада и др.

137. В зависимост от ефекта върху функционирането на обекта тактическите действия биват:

- *поразяващи* – водят до прекратяване или затрудняване функционирането на обекта на въздействие;
- *градивни* – водят до възстановяване или подобряване функционирането на обекта на въздействие.

138. В зависимост от задачите и предназначението си тактическите действия биват настъпателни, отбранителни, стабилизиращи, поддържащи и специални.

139. Това разделяне на групи е условно. Практически те се проявяват едновременно, като в даден конкретен случай преобладава една от тях.

140. Формите на тактически действия са удар, бой и сражение. В морските и въздушните операции атаката също може да се възприеме като форма на тактически действия, което се заключава в серия от бързи придвижвания или маньоври от една или няколко платформи за изпълнение на малки тактически задачи.

141. *Ударът* е съвкупност от активни, съгласувани по цел, място и време тактически действия за поразяване на обект.

142. Ударите могат да бъдат:

- според провеждащия ги вид въоръжени сили – въздушни, сухопътни, морски и съвместни;
- според мащаба – оперативни и тактически, а в отделни случаи и стратегически;
- според реда на провеждане и концентрацията на усилията – предварителни, главен (основен), първи и последващи;
- според количеството на участващите средства и поразяваните обекти – масирани, съсредоточени, групови и единични.

143. Боят е съвкупност от съгласувани по цел, място и време удари и други действия, за постигане на тактическа цел. Същността му се изразява в организиран въоръжен сблъсък между тактически формирования с използване на всички налични средства за решаване на поставените задачи. Обикновено има кратка продължителност (до едно денонощие).

144. Сражението е съвкупност от съгласувани по цел, място и време боеве, удари и други тактически действия за постигане на мащабна тактическа (понякога оперативна и стратегическа) цел в зоната на операцията. То обикновено е съставна част на операцията с ограничен мащаб или на мащабната операция и е с

продължителност няколко денонощия. Сражения се провеждат на тактическо ниво.

6.4. Ограничения при използване на военна сила

145. Основните фактори, които налагат ограничения върху използването на военна сила, се делят на четири основни групи:

- *политически* – произтичащи от националната политика;
- *правни* – базирани на изискванията на националното законодателство и международното право;
- *ресурсни* – свързани с осигуряването на необходимите финансови, човешки и материални ресурси;
- *физически* – свързани с условията на оперативната среда.

6.4.1. Политически

146. Политически ограничения съществуват при всеки конфликт и криза. Представяват политически решения, които ограничават целите, географската зона на театъра на операциите, типовете оръжия и действия, които да бъдат прилагани по време на конфликта. Те представляват самоограничения, породени от политически, етични и морални съображения. Определят се въз основа на общата национална и съюзна политика; нивото на конфликта и целите на операцията, както и отношенията с коалиционни партньори и страната-домакин на театъра на операцията. Във всички случаи политическите ограничения не могат да са по-ниски от тези, определени за операцията.

6.4.2. Правни

147. Правните ограничения произтичат от националното и международното право. Въоръжените сили на Република България от политическа и правна гледна точка са задължени при използването им да спазват нормите на международното хуманитарно право и определените правила за използване на сила спрямо противостоящи сили, разработени от висшестоящия щаб в съответствие с мандата на операцията (кампанията) и детайлизирани на по-ниските нива в отделни документи. Това означава, че съгласно наличната политическа и правна рамка изборът на способите и средствата за използване на сила са ограничени. Контролираното използване на военна сила се обуславя и от общоприетите базови морални ценности във всички страни-членки на НАТО и ЕС, включително и в Република България.

148. *Правото при въоръжените конфликти* е част от международното право, което регулира действията на страните по време на въоръжен конфликт. То определя случаите, в които държавите имат правно основание да пристъпят към използване на въоръжена сила, и начините, по които може да бъде използвана тя. Защищава основните човешки права на военнопленниците, ранените, болните и цивилните по време на конфликт. Поставя ограничения на косвените поражения, свързани с цивилно население, и определя правата и задълженията на военните.

149. В правото при въоръжения конфликт са заложени следните основни концепции: военна необходимост, хуманност, благородство, правила за използване на сила и използване на военна сила.

150. *Военната необходимост* определя правото на военнослужещия да предприема всякакви действия, необходими за успешно завършване на операцията, които не са забранени от правото при въоръжените конфликти. Тази концепция оправдава използването на сила (средства) в рамките на международното право до степен, необходима за постигане на желаното крайно състояние.

151. *Хуманността*, като подразбираща се част на военната необходимост, забранява причиняване на страдание, нараняване или разрушения, които не са необходими за постигане на легитимните военни цели.

152. *Благородството* е спазване на общоприети норми и правила на поведение при водене на въоръжен конфликт.

153. *Правилата за използване на сила* са производни правила за контролирано и пропорционално използване на сила, основаващи се на нормите на международното хуманитарно право и детайлизиращи, в процеса на планиране на операции, съответните международноправни норми. Задължително се санкционират на висше политическо и стратегическо ниво, като на всяко по-ниско ниво в йерархията може да бъдат само детайлизирани, но в съответствие с вече съществуващата рамка.

154. *Използване на военна сила*. Международното и националното право изискват използването на военна сила да бъде контролирано и ограничено до такава степен, че тя да е обоснована, пропорционална и необходима за постигане на правно обоснованите военни цели.

155. Отговорност на всеки военнослужещ е неговите действия да са в пълно съответствие с политическата, правната и моралната рамка.

156. Отговорност на командирите от всички степени във въоръжените сили на Република България е всеки военнослужещ в тяхно подчинение да бъде обучен за спазване на действащите норми в сферата на международното хуманитарно право и правилата за използване на сила за конкретната операция, за която се подготвят или в която участват.

157. Военнослужещите са наказателно отговорни за извършени от тях лично или съзнателно допуснати да бъдат извършени от техен подчинен военни престъпления. Трябва да знаят, че в случай на тежки нарушения на международното хуманитарно право или на правилата за използване на сила, може да се компрометира легитимността на дадената операция.

6.4.3. Ресурсни

158. Ресурсните ограничения са свързани с възможността за осигуряване и подържане на разполагаемите способности на въоръжените сили на Република България и нейните съюзници с човешки, материални и финансови ресурси. Въоръжените сили започват операция със силите, с които разполагат към дадения момент. Възможно е в процеса на нейното провеждане да се налага осигуряването на значителни финансови средства за придобиване на допълнителни материални ресурси и за включване на допълнителен личен състав, но възможностите за това също са ограничени. Тези ограничения трябва добре да се познават и отчитат далеч преди започването на дадена операция.

6.4.4. Физически

159. Физическата среда (планини, реки, долини, езера, океани, острови, проливи, климат, растителност, денонощен цикъл, сезонен цикъл и други) може да създаде значителни ограничения при воденето на военни операции. Те трябва задължително да бъдат отчитани от въоръжените сили при подготовката на личния състав, планирането и воденето на операциите.

Глава 7. Видове операции (класификация по признаци)

160. Нарастващите брой и взаимозависимост на субектите в съвременните конфликти и кризи увеличават разнообразието на възможните оперативни действия, провеждани в една операция. Различните видове действия присъстват в почти всички операции, което затруднява тяхното класифициране. Съотношението на тези действия в операциите постоянно се променя във времето. Промените могат да бъдат внезапни и видими или постепенни и дори трудно забележими. Необходимо е командирите постоянно да наблюдават и оценяват баланса на видовете оперативни действия и тяхната относителна тежест. Доброто разбиране същността на операциите в кампанията и на съотношението между видовете оперативни действия в тях е важно условие за тяхното успешно организиране и провеждане.

161. Основни признаци на класификация на операциите:

- оперативни области;
- мисии на въоръжените сили.

162. Други признаци:

- използван инструмент на мощта;
- участващи видове въоръжени сили;
- участващи нации;
- водеща международна организация;
- среда, в която се провеждат;
- използвано оръжие;
- интензитет на конфликта;
- ниво на управление;
- преобладаващ вид оперативни действия;
- степен на демонстриране ангажираността на въоръжените сили.

7.1. Класификация по оперативни области

163. Оперативните области описват характера на операциите в зависимост от участващите, оперативната среда, поставената им цел и преобладаващите оперативни действия в тях. Те подпомагат разбирането на връзката между същността на операцията и необходимите сили за нейното провеждане. Предоставят подход за определяне на видовете операции в по-широки граници и обясняване на връзката между тях.

164. Операциите се групират в четири оперативни области: бойни; сигурност и стабилизиране; операции за подкрепа поддържането на мира; операции в мирно време.

7.1.1. Бойни операции

165. Бойните операции обикновено представляват въоръжена борба между конвенционални въоръжени сили на държави, като те са различни по мащаб, с различна честота и интензивност. В тези операции въоръжените сили се използват като военен инструмент на националната политика или на съюза/коалицията и могат да се сблъскат и с нестандартни действия за постигане на целите. Бойните операции могат да бъдат изостряни и удължавани чрез бунтове, тероризъм, престъпност и безредие от сили, целящи подържане на среда на несигурност и нестабилност.

166. Бойните операции се характеризират със серии от сражения и боеве с интензивни бойни действия и значителна логистика. Специално внимание се обръща на запазване свободата на действие на собствените сили и ограничаване тази на противостоящите сили. Обикновено темпът на действията е висок, с потребност от приоритизиране на ресурсите и създаване на допълнителна военна мощ. В повечето случаи се прилага широкообхватен маньовър на съвместните сили, обикновено организирани и управлявани като функционални компоненти.

7.1.2. Операции за сигурност и стабилизиране

167. Преходът от бойни операции към операции за възстановяване на сигурността, стабилността, просперитета, правовия ред и законността в управлението е изключително важен период. Той не се характеризира с постигане на специфично крайно състояние (като абсолютна победа), а с постепенно подобряващи се условия (които могат да бъдат договорени политически). Разнообразието от участници и мотивацията им се променят изключително динамично. Следвайки постепенния преход към стабилност, командирите могат да поддържат действията на другите участници чрез защита, подпомагане и възстановяване на гражданското общество, управлението, правовия ред и икономиката.

168. Дългосрочната цел на тези операции е премахване на напрежението, което може да доведе до пораждање на нов конфликт или възобновяване на предишен и последващо създаване на условия за положително дългосрочно развитие. Непосредствената поддръжка от въоръжените сили възстановява и поддържа ниво на сигурност на местното население и гражданските структури и организации, което води до успешното осъществяване на стабилизирането. Това се извършва чрез защита и подпомагане на процесите (основно политически), които водят до дългосрочна стабилност, чрез изграждане на местен потенциал, правов ред и силно гражданско общество. Въоръжените сили се използват съвместно с другите инструменти на мощта в рамките на всеобхватния подход. Нивото на необходимите военни действия зависи от контекста на кампанията/операцията и възможностите на другите инструменти на мощта и неправителствените организации да функционират с подходяща защита, въпреки съществуващите рискове за тяхната сигурност.

7.1.3. Операции за подкрепа подържането на мира

169. Поддържането на мира е комплекс от усилия, безпристрастно провеждани с цел възстановяване или подпомагане на мира и включва

предотвратяване на конфликти, миротворчество, опазване на мира, налагане на мир и изграждане на мир.

170. В подкрепа на усилията за поддържане на мира военните сили провеждат операции за гарантиране на сигурна и стабилна среда и недопускане ескалация на напрежението в зоната на операцията, като демонстрират безпристрастно отношение към въвлечените страни. Тези операции често включват елементи като хуманитарна помощ, търсене и спасяване, евакуация, ликвидиране на последствия и др.

7.1.4. Операции в мирно време

171. Операциите в мирно време включват оперативни действия за формиране на среда на сигурност и подпомагане на националната и регионалната сигурност и безопасността на населението в мирно време. Те биват:

- операции в отговор на кризи, кризисни ситуации и инциденти на територията на Република България за охрана на въздушното пространство, контрол на корабоплаването и защита на критичната инфраструктура;
- участие в овладяване на миграционни кризи и участие в охраната на държавната граница;
- защита на населението при бедствия, овладяване и преодоляване на последствията от бедствия, аварии, катастрофи и терористични актове.

7.2. Класификация по мисии

172. Въоръжените сили на Република България изпълняват следните основни мисии: „Отбрана”, „Подкрепа на международния мир и сигурност” и „Принос към националната сигурност в мирно време”. Още от мирно време командирите и щабовете трябва да подготвят подчинените им формирования за организиране и участие в съответстващи операции.

7.2.1. Отбрана

173. По мисия „Отбрана” въоръжените сили изпълняват следните основни видове операции:

- операция за защита на суверенитета и териториалната цялост на страната;
- участие в съюзна отбранителна операция по член 5 от Вашингтонския договор на територията на страната;
- участие в съюзна отбранителна операция по член 5 от Вашингтонския договор извън територията на страната;
- наблюдение, контрол и защита на въздушно космическото пространство в рамките на интегрираната система за ПВО и ПРО на НАТО;
- наблюдение и защита на морските пространства;
- ранно предупреждение и управление;
- други включени в тях операции от по-малък мащаб.

7.2.2. Подкрепа на международния мир и сигурност

174. По мисия „Подкрепа на международния мир и сигурност” въоръжените сили изпълняват следните основни видове операции:

- подкрепа поддържането на мира;
- противодействие на бунтовници;

- контра и антитерористични;
- оказване на съдействие на гражданските власти;
- оказване на хуманитарна помощ;
- търсене и спасяване;
- евакуация и изтегляне;
- налагане на санкции и ембарго;
- осигуряване на свободно корабоплаване и полети;
- провеждане на военен контрол над корабоплаването;
- включени в тях други операции от по-малък мащаб.

7.2.3. Принос към националната сигурност в мирно време

175. По мисия „Принос към националната сигурност в мирно време” въоръжените сили изпълняват самостоятелно или съвместно с други органи и организации следните основни видове операции и дейности:

- ранно предупреждение за потенциални рискове и заплахи;
- контрол на въздушното и морските пространства;
- участие в противодействието на тероризма и в преодоляване на последиците от тероризъм;
- подпомагане контрола над миграцията;
- участие в операции по съдържане и неутрализиране на екстремистки и престъпни групи;
- защита на застрашени стратегически обекти;
- неутрализиране на невзривени боеприпаси;
- оказване на хуманитарна помощ;
- спасителни и евакуационни дейности;
- защита и подпомагане на населението при природни бедствия и екологични катастрофи;
- участие в охраната на държавната граница;
- помощ при необходимост на други държавни органи и организации.

7.3. Класификация по други признаци

176. По използван инструмент на мощта:

- военни операции;
- политически (включително дипломатически);
- икономически;
- граждански;
- информационни.

177. По участващи видове въоръжени сили:

- съвместни (повече от един вид въоръжени сили);
- самостоятелни – един вид въоръжени сили (операция на сухопътни войски, операция на ВВС, операция на ВМС).

178. По участващи нации:

- национални;
- многонационални (съюзни или коалиционни).

179. По водеща международна организация – НАТО, ЕС, ООН, ОССЕ.

180. В зависимост от средата, в която се провеждат:
- морски операции;
  - сухопътни операции;
  - въздушни (въздушно-космически) операции;
  - космически операции;
  - информационни операции.
181. В зависимост от използваното оръжие:
- с използване на конвенционално оръжие;
  - с използване на оръжие за масово унищожение.
182. В зависимост от интензитета на конфликта:
- операции при военен конфликт с висока интензивност;
  - операции при военен конфликт със средна интензивност;
  - операции при военен конфликт с ниска интензивност.
183. В зависимост от нивото на провеждане:
- операции на военно-стратегическо ниво;
  - операции на оперативно ниво;
  - операции на тактическо ниво.
184. По преобладаващ вид тактически действия:
- настъпателни;
  - отбранителни;
  - специални;
  - стабилизиращи;
  - подпомагащи.
185. По степен на демонстриране ангажираността на въоръжените сили:
- явни операции;
  - дискретни операции;
  - тайни операции.

Глава 8. Система за планиране на операции

8.1. Общи положения

186. Системата за планиране на операции е съвкупност от взаимосвързани и работещи в синхрон военни и невоенни органи за управление, прилагащи общи политики, доктрини, процедури, използващи оперативно съвместими оборудване, съоръжения и комуникации и изпълняващи задачи за изготвяне, преглед и изпълнение на планове за съгласувани действия на въоръжените сили и невоенните компоненти (правителствени и неправителствени организации).

187. Планирането на операцията е последователен логически процес за анализ на мисията; разработване и сравняване на вариантите за отговор и вариантите за действие; избиране на най-подходящия вариант и изготвяне на план. Той представлява доказани в практиката процедури, прилагани от командващия/командира, щаба и подчинените при организирането на дейностите и разработването на планове, които по най-добрия начин осигуряват изпълнението на мисията.

188. За ефективно изпълнение на плана следва да се определи редът за формиране на необходими сили и средства, тяхното активиране и развързване,

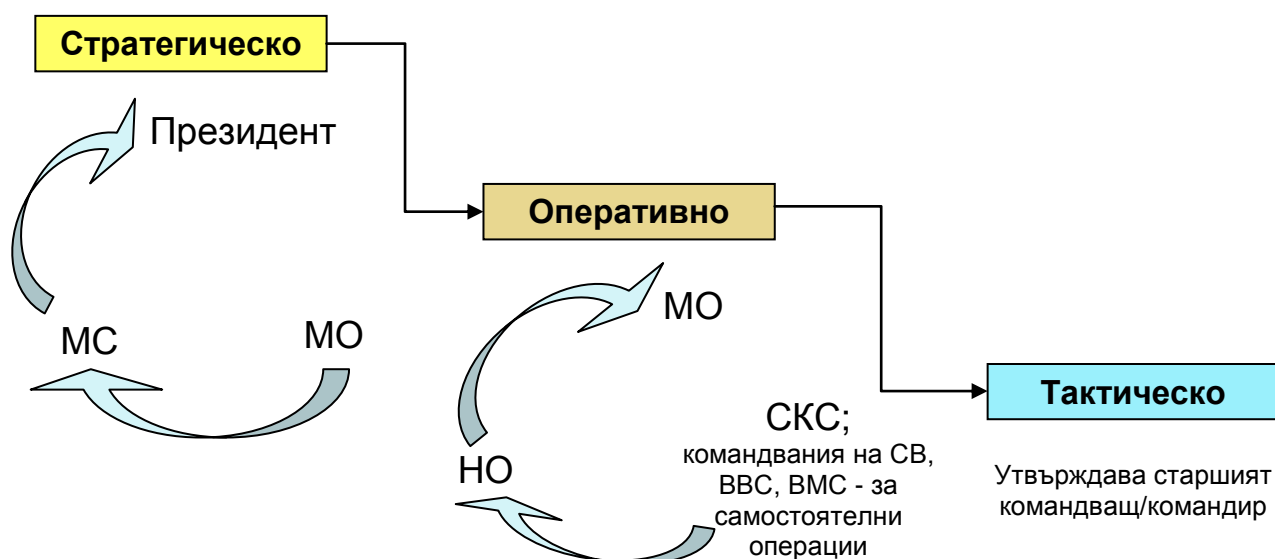
като им се възлагат адекватни на способностите им задачи за разрешаване на кризата.

189. Целта на планирането на операциите е своевременно и ефективно да се подготвят въоръжените сили на Република България за провеждане и участие в операции в отговор на текущи, развиващи се и/или непредвидени кризи.

8.2. Нива на планиране на операциите

190. Планирането на операции във въоръжените сили на Република България се извършва на три нива: стратегическо, оперативно и тактическо. Стратегическите планове за действие на въоръжените сили (СПДВС) се разработват в Министерството на отбраната, приемат се от Министерския съвет и се утвърждават от президента. Плановите за операции на оперативно ниво се разработват в СКС или в командванията на СВ, ВВС, ВМС за самостоятелни операции и се утвърждават от министъра на отбраната по предложение на началника на отбраната. На тактическо ниво плановите за операция на формированията се утвърждават от старшия командващ/командир. Нивата за планиране схематично са представени на фигура 3.

Нива на планиране

Фиг. 3. Нива на планиране на операциите

8.3. Видове планиране на операции

191. За да могат въоръжените сили да изпълняват целия спектър от мисии и задачи, съществуват два вида планиране на операции: предварително планиране и планиране в отговор на криза.

8.3.1. Предварително планиране

192. Предварителното планиране се извършва с цел подготовка на въоръжените сили за справяне с възможни заплахи за националната сигурност. За своевременно реагиране на тези заплахи във въоръжените сили се разработват следните видове планове: Постоянен план за отбрана (ППО), План за извънредна ситуация (ПИС) и Общ план за извънредна ситуация (ОПИС) (Приложение 3).

193. Видовете планове по предварителното планиране следва да бъдат разработени в съответствие с планове на НАТО, касаещи участието на Република България като страна-член на Алианса.

8.3.1.1. Постоянен план за отбрана

194. Постоянният план за отбрана е предназначен да разрешава дългосрочни потенциални заплахи за сигурността с кратък срок на предупреждение. За да изпълни предназначението си, ППО трябва да бъде разработен в мирно време с конкретни цели, крайно състояние, политически ограничения, задачи, фази, ред за изпълнението им, необходими способности както и да е развита системата за командване и управление.

8.3.1.2. План за извънредна ситуация

195. Планът за извънредна ситуация е предназначен за действие при евентуален бъдещ риск или заплаха за сигурността на страната и е обвързан със специфичен район. Той се основава на утвърдените от органите за ръководство на отбраната (Министерски съвет) планиращи сценарии и се разработва на базата на определени (политически, военни и др.) допускания за обстановката. За да бъде приведен в изпълнение, ПИС следва да се развие в изпълним план за операция, като бъде съобразен с конкретните условия и обстановка. ПИС задължително определя състава на силите и техните способности за достигане на крайното състояние.

8.3.1.3. Общ план за извънредна ситуация

196. Общият план за извънредна ситуация следва да се базира на един или повече утвърдени с решение/постановление на Министерския съвет общи планиращи сценарии, на възможна заплаха за сигурността на страната и да осигурява провеждането на бъдеща операция, без да се обвързва с определен район. Също като ПИС, за да бъде приведен в изпълнение, ОПИС изисква допълнително разработване на изпълним план за операция, съобразно обстановката.

8.3.2. Планиране в отговор на криза

197. Процесът на планиране на операции в отговор на криза започва при възникване на опасност от въвличане на страната във военнополитическа криза или в отговор на съществуваща или развиваща се криза. Този процес изисква разработване на детайлен и всеобхватен План за операция (ОПЛАН), който се привежда в изпълнение. За него са определени сили, ангажирани са средства на държавния апарат и са извършени подготвителни дейности за успешно изпълнение на възложената мисия.

198. Плановете за операции в отговор на кризи се разработват на базата на планове от предварителното планиране или за участие на войски и сили от въоръжените сили на Република България в многонационална операция.

8.3.3. Поддържащи планове

199. В национална среда разработването на поддържащи планове¹ зависи от конкретните условия на обстановката, времевата рамка, комплектността и обхвата на основния план. Те трябва да бъдат в съответствие с основния план и неговите анекси. По този начин те съответстват на указанията на държавното ръководство и правомощията на длъжностните лица. Приложени към основния план, те автоматично стават част от процеса на утвърждаване и възлагане за изпълнение на основния план.

8.4. Предварително планиране в рамките на въоръжените сили

200. Основният документ, който дава началото на планирането на стратегическо ниво, е решение на Министерския съвет, поставящо задача на Министерството на отбраната да изготви стратегическите планове за действие на въоръжените сили по вид и срок. Началникът на отбраната има правомощия и отговорност за инициране на процеса на планиране. При наличие на доказана необходимост поставя въпроса за обсъждане в Съвета по отбраната.

201. Основен орган за планиране в Министерството на отбраната е Групата за стратегическо планиране (ГСП). Тя е многофункционална структура с променлив състав, отговаряща за всички аспекти на планирането на стратегическо ниво. Нейният състав се определя със заповед на министъра на отбраната и се променя в зависимост от изискванията на обстановката, вида и характера на операцията, която се планира. Ръководи се от един от заместник-началниците на отбраната, като основния ѝ състав включва директори на дирекции от Министерството на отбраната, началниците на щабове на Съвместното командване на силите и видовете въоръжени сили, ръководителите на структури на пряко подчинение на министъра на отбраната. В процеса на планиране със заповед на началника на отбраната се формира разширен състав на ГСП, включващ експерти от министерството на отбраната и структури на пряко подчинение на министъра на отбраната. При необходимост се привличат и експерти от Съвместното командване на силите и командванията на видовете въоръжени сили.

202. Стратегическите планове се утвърждават от президента на Република България по предложение на Министерския съвет.

8.5. Планиране при опасност от въвличане на Република България във военнополитическа криза или въоръжен конфликт

203. Планирането на стратегическо ниво при опасност от въвличане на Република България във военнополитическа криза, възникване на заплаха от въоръжено нападение или въоръжен конфликт преминава през следните етапи: индикация и предупреждение; оценяване на кризата; разработване на варианти за отговор; разработване на концепция за операцията (КОНОП); разработване на план за операцията; изпълнение, оценка/преглед на плана; преход.

204. Общото ръководство на отбраната и въоръжените сили, включително дейностите за планиране при опасност от въвличане на страната във

---

¹ В зависимост от обстоятелствата, сложността и обхвата на един план и изискването за осигуряване поддръжка на няколко едновременно провеждани операции НАТО обикновено разработва един или няколко поддържащи планове към основния план, за да се включат детайлно всички аспекти на операциите.

военнополитическа криза, възникване на заплаха от въоръжено нападение или въоръжен конфликт се осъществява от Министерския съвет. В дейността си Министерският съвет се подпомага от Съвета по сигурност (Приложение 4).

205. За организиране и координиране действията на органите на изпълнителната власт за овладяване на кризисната ситуация, Министерският съвет по предложение на министър-председателя приема акт, с който регламентира изграждането и функционирането на Националната система за управление при кризи. Тя функционира чрез национален, ведомствени и областни ситуационни центрове. Те координират действията, свързани с превенция, реакция, управление и овладяване на кризи в определените им задължения, компетенции и райони. Секретариатът на Съвета по сигурността изпълнява функциите на Национален ситуационен център (НСЦ).

8.6. Планиране при военно положение и положение на война

206. Планирането при обявяване на военно положение и положение на война преминава през следните етапи: оценяване на състоянието; разработване на варианти за отговор; разработване на концепция на операцията (КОНОП); разработване на план за операцията; изпълнение и оценка; преход.

207. При обявяване на военно положение или положение на война, отбраната на страната и осигуряването на вътрешния ред преминават под ръководството на върховния главнокомандващ (президента) и създадените от него органи за ръководство. Президентът формира Върховно главно командване (ВГК), което подпомага върховния главнокомандващ при ръководене на отбраната и въоръжените сили. ВГК включва министър-председателя, министъра на отбраната, министъра на вътрешните работи, министъра на външните работи, министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, министъра на икономиката, министъра на енергетиката, министъра на регионалното развитие и благоустройството, министъра на финансите, началника на отбраната, председателя на Държавна агенция „Национална сигурност” и други лица, определени от върховния главнокомандващ. С въвеждането на положение на война или военно положение, или с фактическото започване на военните действия, формираното от президента ВГК, изпълнява задълженията си от защитени пунктове за управление.

208. Към ВГК се създава щаб, в който се включват длъжностни лица от Министерство на отбраната и от други структури, определени от върховния главнокомандващ. В този случай началникът на отбраната е главнокомандващ на въоръжените сили (Приложение 5).

209. Като главнокомандващ на въоръжените сили началникът на отбраната непосредствено ръководи и отговаря за:

- изготвяне актовете на ВГК за подготовка на въоръжените сили за война и за водене на военни действия;
- изготвяне на СПДВС;
- въвеждане в действие на СПДВС.

210. Планирането на стратегическо ниво се осъществява от група за стратегическо планиране, в която влизат представители на министерства, ведомства, юридически лица със стопанска и нестопанска цел и неправителствени

организации, като нейната дейност се ръководи от един от заместник-главнокомандващите. Групата се създава със заповед на главнокомандващия на въоръжените сили. Тя се състои от основен и разширен състав. В основния състав влизат ръководителите на структури, а разширеният състав се подразделя на следните области: общо планиране, разузнаване, логистично осигуряване, комуникационно-информационна поддръжка, сигурност на информацията и други според конкретната обстановка.

Глава 9. Ръководство, командване и управление на въоръжените сили

9.1. Общи положения

211. *Ръководство* на въоръжените сили е процес, който обхваща целия личен състав и включва ръководител и подчинени. Целта на този процес е вземане на решения, поставяне на задачи, организиране и осъществяване на контрол за тяхното изпълнение и постигане на предварително набелязани и поставени цели.

212. Ръководителят е личност (субект), който заема най-висшестояща позиция в йерархията на организационната структура и осъществява ръководство, т.е. постоянно и трайно въздействие върху целия личен състав.

213. Ръководството на въоръжените сили е дейност и отговорност на политическото и военнополитическото ръководство на страната, а *командването* и *управлението* обикновено са дело на военните командири от всички нива на командване и управление.

214. *Командване* са правомощията (властта), дадени на отделна личност да ръководи, координира и управлява въоръжени сили.

215. Командването включва процесите, чрез които командващият/командирът взема решение, налага волята си и предава намеренията си на подчинените. Командването на всички нива е изкуство за вземане на решение, мотивиране и управляване действията на подчинените за изпълняване на възложените мисии и задачи. Това изисква формиране на ясна визия за постигане на желаните резултати и единно разбиране на концепцията, мисията и приоритетите, разпределението на ресурсите и способността за оценяване на личния състав и риска, както и непрекъснато оценяване на ситуацията/обстановката.

216. Философията на командването има четири аспекта: ясно разбиране намеренията на старшия командир; задължение от страна на подчинените да приемат тези намерения; важност на своевременното вземане на решение; решителност от страна на командира да доведе до успешен край реализирането на плана. Тази философия насърчава децентрализираното командване, свободата и бързината на действие, инициативността на командирите в рамките на насоките, дадени от старшия командир. Децентрализацията и делегирането на правомощия на подчинените командири чрез даване на свобода на действията им в подкрепа на намеренията на старшия командир се дефинира като мисийно командване.

217. *Управление* са правомощията, упражнявани от съответния командващ/командир, върху дейностите на подчинените му структури или други структури, които обикновено не са под негово командване. Тези правомощия обхващат отговорността за изпълнението на отдадени заповеди или директиви. Всички правомощия или част от тях могат да бъдат прехвърлени или делегирани.

218. Управлението позволява на командира да следи за предприетите действия и за тяхната ефективност за реализиране на намерението на старшият командир и целите на операцията.

219. Командването и управлението са взаимнообвързани и се отнасят за дейността на командира и щаба. Между тях не може да се постави знак за равенство. Управлението е само аспект от командването.

9.2. Система за командване и управление

220. Системата за командване и управление е единство на личен състав, инфраструктура, оборудване и процедури, което позволява на командващите/командирите и техните щабове да упражняват командването и управлението.

221. Основната цел на системата за командване и управление е поддръжката на командването чрез:

- формиране на обща оперативна картина;
- подпомагане вземането на решение посредством намаляване на времето и подобряване на точността;
- подготовка и разпространение на директиви (заповеди).

222. Системата за командване и управление на всички нива осъществява управлението на органите за наблюдение и ранно предупреждение за рискове и заплахи за националната и колективна сигурност и се поддържа в постоянна готовност за осигуряване на въздушния и морския суверенитет, отбраната на сухопътната граница, носене на бойно дежурство, поддържане на готовност за хуманитарна помощ и спасителни действия на територията и в акваторията на страната и извън нея, оказване помощ на населението при природни бедствия, промишлени аварии, катастрофи и опасни замърсявания, противодействие на терористични актове, защита на стратегически обекти и обекти от критичната инфраструктура и участие в многонационални мисии и операции.

9.2.1. Принципи за командване и управление

223. Единство на командването. Този принцип е основа на командването и управлението на стратегическо, оперативно и тактическо ниво. Той е съставна част на принципа за използване на въоръжените сили – съсредоточаване на усилията (силите). Прилагането му осигурява съгласуваност и логическа последователност при планиране и водене на операциите. Когато принципът за единство на командването не може да бъде приложен по отношение на всички участници в операцията, за постигане съсредоточаване на усилията (силите) трябва да бъдат установени ясни координиращи мерки.

224. Непрекъснатост на командването и управлението. Общоприето правило е, че този, който планира, той провежда операцията. В отделни случаи обстоятелствата могат да не позволят това да се осъществи. Командването и управлението трябва да бъдат непрекъснати в хода на кампанията или операцията. На всички нива на командване и управление се определят основни и запасни пунктове за управление (ПУ) и редът за заместване на командващия/командира, така че да се постигне непрекъснатост в командването и управлението на войските и силите.

225. Ясна командна верига. Структурата на системата на командване и управление се изгражда йерархично и се дефинира ясно и недвусмислено, за да бъде разбрана от всички нива на командване и управление.

226. Интегриране на командването. Принципът за интегриране на командването е водещ при провеждане на съвместни операции. Командната структура трябва да гарантира безпроблемно интегриране на компонентите от видовете въоръжени сили, да създава предпоставки за ефективно използване на способностите на родовете и специалните войски за изпълнение на широк спектър от задачи. Системата за командване и управление трябва да бъде ефикасна и всестранно съгласувана, осигуряваща връзка между щаба на съвместното командване на силите, всички формирания, определени за участие в операцията, неправителствените и международните организации на театъра на операцията.

227. Централизирано планиране и децентрализирано изпълнение. Отговорността на командващия/командира за изпълнение на мисията е лична, но делегирането на права на подчинените и тяхната способност да работят в подкрепа на намеренията на техния началник повишава ефективността на операцията. Чрез делегирането на права командири дават свобода за действие на подчинените да се възползват от благоприятни възможности в непредвидени ситуации. Децентрализацията насърчава инициативността и поощрява своевременното вземане на решения.

9.2.2. Елементи на системата за командване и управление

228. Системата за командване и управление включва следните елементи:

- личен състав – на командването и щаба, осъществяващ процесите на планиране и управление, както и на персонала, осигуряващ тяхната дейност;
- инфраструктура и оборудване – мобилни и стационарни, защитени и полеви, предни, основни, запасни и тилови пунктове за управление със съответното оборудване за работа и живот на личния състав и интегрирана КИС;
- процедури – стандартни оперативни процедури (СОП) за работа на щабовете при планиране и управление на операции се разработват на всички нива на командване и управление.

229. Системата за командване и управление се изгражда, функционира и усъвършенства в условията на постоянно развиващи се технологии и подобряващи се практики.

9.2.3. Изисквания към системата за командване и управление

230. Устойчивост – способност на системата за командване и управление да функционира при всякакви условия на обстановката.

231. Непрекъснатост – постоянно ръководене от органите за управление на подчинените войски и сили.

232. Оперативност – способност на командири (началниците) и щабовете да осъществяват мероприятия за командване и управление в срокове, осигуряващи всестранна и скрита подготовка на операциите, своевременно реагиране на измененията в обстановката и успешно изпълняване на поставените задачи.

233. Скритост – запазване в тайна на системата за командване и управление, концепцията (плана) за операцията, основните мероприятия за подготовка и водене на операциите.

9.2.4. Видове командване и управление

9.2.4.1. Видове командване

234. Пълно командване – военните правомощия и отговорността на командващия/командира да издава заповеди на подчинените си. Обхваща всички аспекти на военните операции и администрацията и съществува в рамките на национални въоръжени сили. При участие в многонационални или коалиционни операции държавите обикновено предават само оперативното командване или оперативното управление.

235. Оперативно командване – правомощията, дадени на командващия/командира, да възлага мисии или задачи на подчинените му командири, да развърща формирования, да преподчинява сили, да запазва или делегира оперативно и/или тактическо управление, ако самият командир сметне това за необходимо в рамките на операцията. Не включва правомощия по административното управление.

236. Тактическо командване – правомощията, делегирани на съответния командир, да поставя задачи на силите, намиращи се под негово командване, за изпълнението на мисията, възложена от старшата командна инстанция.

237. Функционално командване – командна структура (орган), чиято организация на работа се базира по-скоро на изпълнението на отделни специфични военни функции и задачи, отколкото на географските рамки на дадена операция.

9.2.4.2. Видове управление

238. Оперативно управление – правомощията, делегирани на съответния командващ/командир, да управлява определените сили за изпълнение на мисии или задачи, които обикновено са ограничени по функционалност, време и местоположение, да развърща формирования, да задържи или прехвърли тактическото им управление.

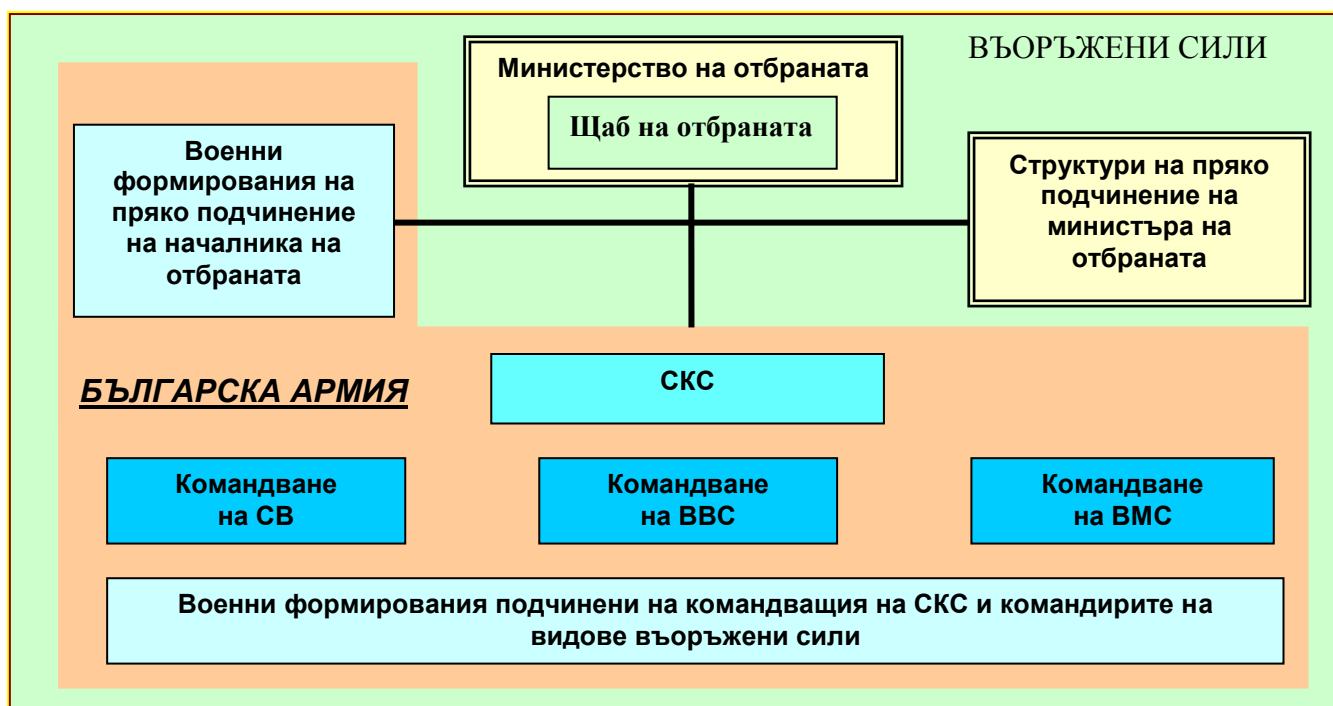
239. Тактическо управление – непосредствено управление и контрол на предвижването или маневъра на формированията, необходими за изпълнение на мисията или поставените задачи.

240. Административно управление – упражняване на власт над подчинени или други организации по отношение на административни въпроси, като управление на личния състав, снабдяване, поддръжка и още някои, невключени в оперативните мисии на подчинени или други структури.

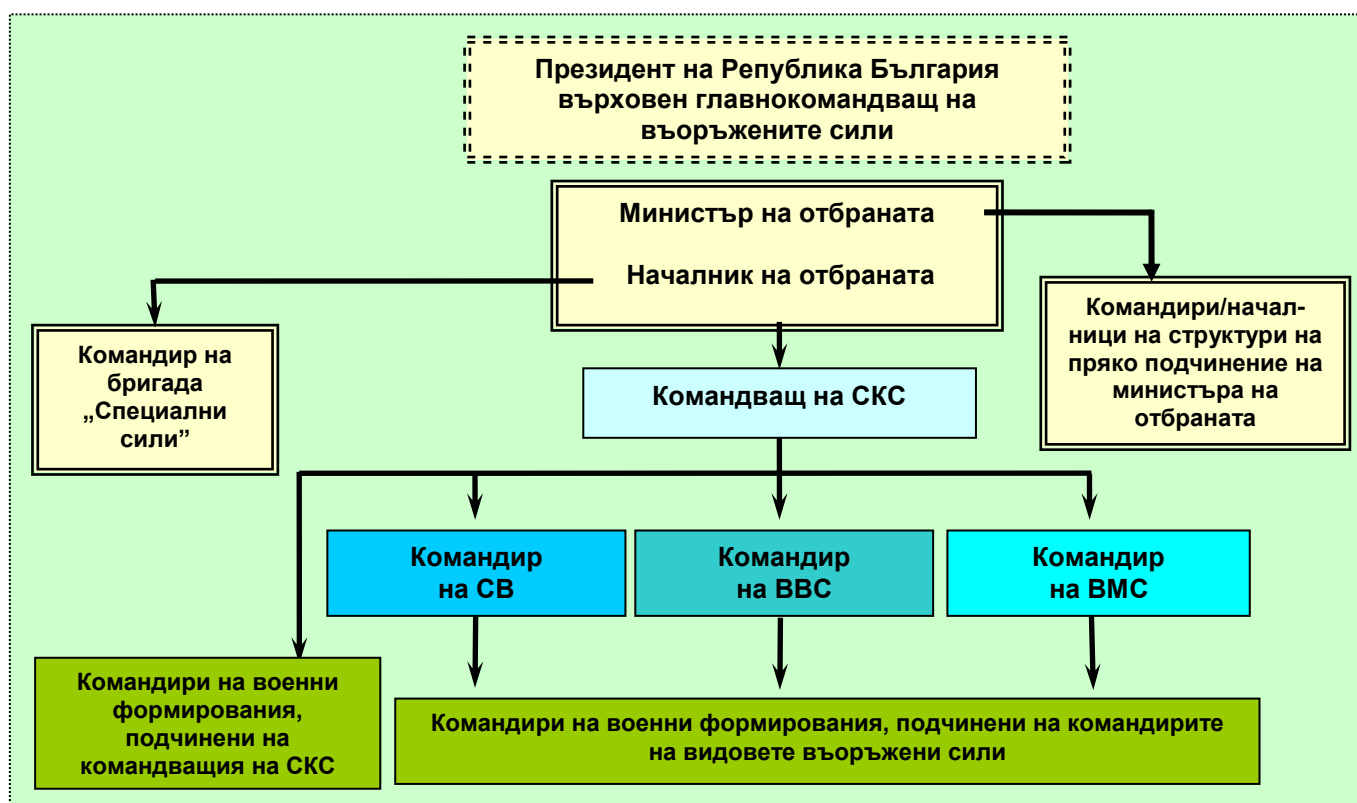
9.3. Командна структура и командна верига

241. Командната структура на въоръжените сили включва Министерство на отбраната, Съвместно командване на силите, командвания на Сухопътните войски, Военновъздушните сили, Военноморските сили, структури на пряко подчинение на министъра на отбраната, военни формирования на пряко подчинение на началника на отбраната и военни формирования от Българската армия (фигура 4).

Фиг. 4. Командна структура на въоръжените сили в мирно време

Фиг. 5. Ръководна и командна верига на въоръжените сили в мирно време

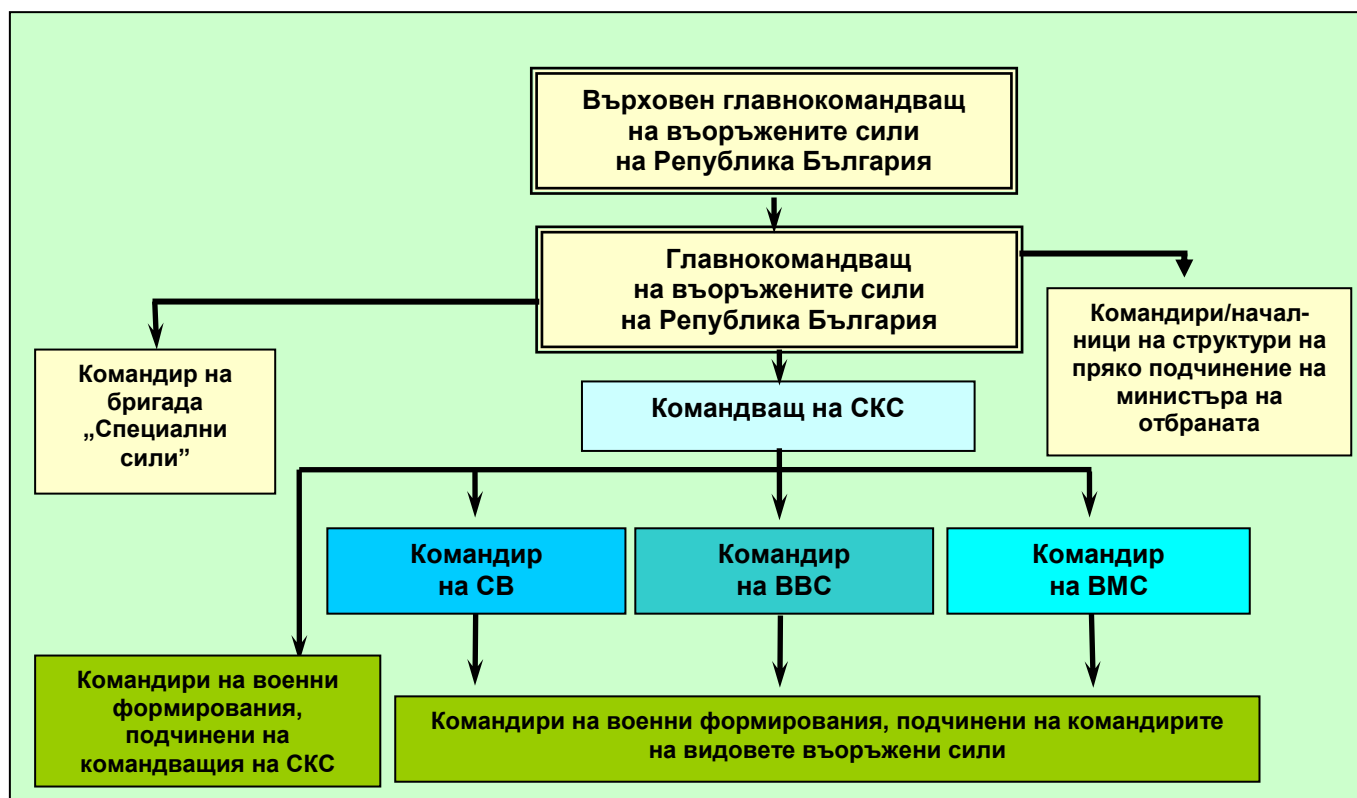
242. Щабът на отбраната е стратегически военен щаб на въоръжените сили, интегриран в Министерството на отбраната.

243. Допълнително в състава на въоръжените сили във военно време може да бъдат включени и други структури от системата за национална сигурност на Република България, определени с акт на Министерския съвет.

244. Ръководната и командна верига е последователност или ред на подчиненост от най-старшия до най-младшия ръководител/командващ/командир, посредством която се осъществява ръководството, командването и управлението (фигури 5 и 6).

245. Президентът на Република България е върховен главнокомандващ на въоръжените сили на страната в мирно и военно време.

246. При обявяване на положение на война или на военно положение началникът на отбраната е главнокомандващ на въоръжените сили. В този случай пълното командване на въоръжените сили в операциите се осъществява от главнокомандващия на въоръжените сили.

Фиг. 6. Командна верига на въоръжените сили във военно време

9.4. Нива на ръководство, командване и управление

9.4.1. Стратегическо ниво на ръководство, командване и управление

247. Стратегическото ниво на ръководство, командване и управление включва президент, Министерски съвет, министър на отбраната, началник на отбраната, както и подчинените им щабове и служби (фигура 7).

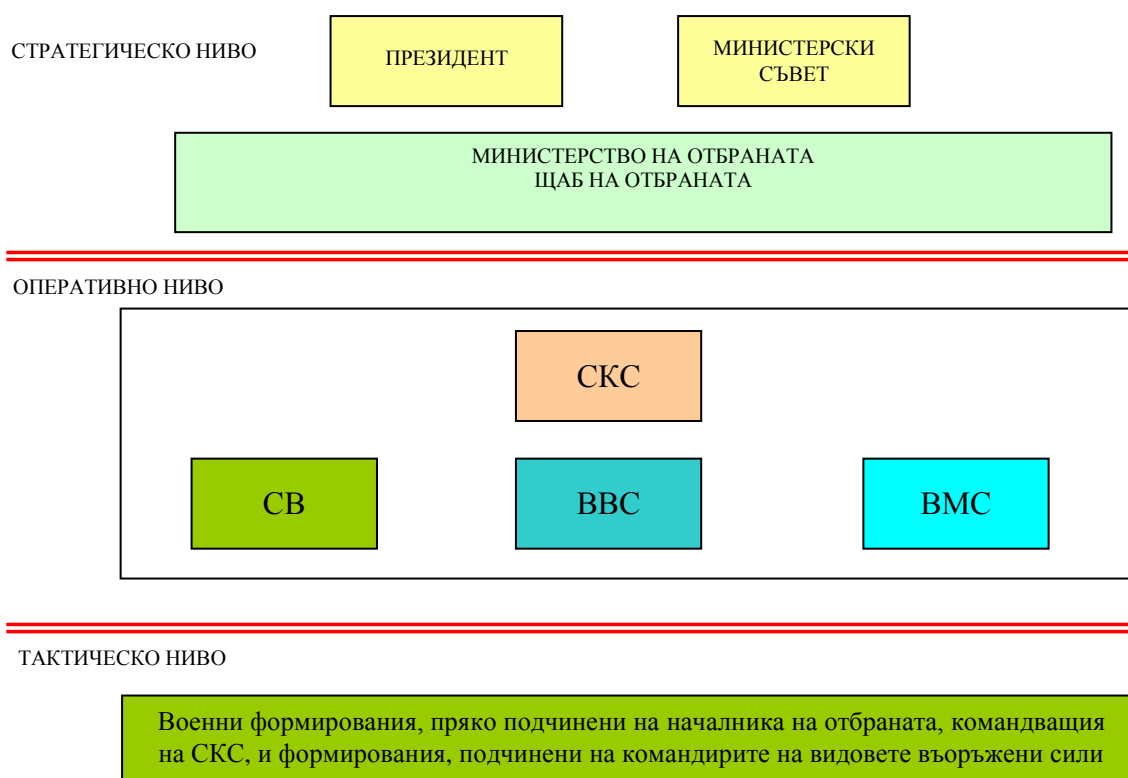
248. Президентът като върховен главнокомандващ на въоръжените сили на Република България утвърждава стратегическите планове за действие на въоръжените сили, привежда ги (или част от тях) в по-висока степен на бойна и оперативна готовност.

249. Министерският съвет осъществява общото ръководство на отбраната и въоръжените сили. Ръководи и осъществява държавната политика на страната в областта на отбраната, приема стратегическите планове за действие на въоръжените сили и ги предлага на президента за утвърждаване.

250. Министърът на отбраната ръководи и отговаря за провеждането на държавната политика в областта на отбраната, ръководи планирането на отбраната, утвърждава концепциите, доктрините и планове за операции на оперативно ниво по предложение на началника на отбраната.

251. Министерството на отбраната подпомага министъра на отбраната при изпълнението на правомощията му като централен едноличен орган на изпълнителната власт и в дейността му за ръководене и командване на въоръжените сили.

252. Началникът на отбраната е непосредствено подчинен на министъра на отбраната. Началникът на отбраната е подчинен на президента при осъществяване на правомощията му на върховен главнокомандващ на въоръжените сили.

Фиг. 7. Нива на ръководство, командване и управление

253. Началникът на отбраната подпомага министъра на отбраната при изпълняване на функциите му за изготвяне и осъществяване на отбранителната политика и използването на въоръжените сили.

254. Началникът на отбраната подпомага министъра на отбраната при определянето на параметрите за участие на въоръжените сили в операции, определянето на командира на оперативно ниво за операцията и командните му правомощия, съответната командна структура в зависимост от потребностите за операцията и организира мониторинга върху изпълнението на операцията.

255. Началникът на отбраната предлага на министъра на отбраната указания по планирането до командванията на оперативно ниво и пряко подчиненото му формирование, правила за използване на сила, политика по отношение на информационните, психологическите и специалните операции и връзките с

обществеността. Предлага своевременно активиране на силите, необходими за участие и провеждане на операции.

256. Началникът на отбраната осъществява правомощията си непосредствено или чрез командващия на Съвместното командване на силите, или чрез командирите на видовете въоръжени сили и пряко подчиненото му формирование, като издава заповеди, разпореждания и указания.

257. Началникът на отбраната в изпълнението на своите правомощия в мирно и военно време се подпомага от Щаб на отбраната.

9.4.2. Оперативно ниво на командване и управление

258. Оперативното ниво на командване и управление включва Съвместното командване на силите, Сухопътните войски, Военновъздушните и Военноморските сили.

259. Командващият на Съвместното командване на силите осъществява командването и управлението на пряко подчинените му военни формирования, както и оперативното командване и управление на придадените му военни формирования от видовете въоръжени сили при провеждането на съвместни операции.

260. Командирите на Сухопътните войски, Военновъздушните сили и Военноморските сили са непосредствено подчинени на командващия на Съвместното командване на силите и осъществяват командването и управлението на подчинените им военни формирования.

261. Щабът на Съвместното командване на силите и щабовете на Сухопътните войски, на Военновъздушните сили и на Военноморските сили са функционално интегрирани в единно оперативно ниво за управление.

262. Командващият (командирът), провеждащ операцията, се определя възможно най-рано, така че да има максимално участие при планирането и подготовката на операцията както на стратегическо, така и на оперативно и тактическо ниво.

263. В зависимост от специфичните изисквания на операцията за командващ (командир) може да бъде назначен командващият на СКС – при провеждане на съвместни операции, или някой от командирите на СВ, ВВС, ВМС – при провеждането на самостоятелни операции.

264. Пунктовете за управление на СКС на съвместни операции могат да бъдат стационарни (включително защитени) и полеви.

265. При провеждане на самостоятелни операции командирите на видовете въоръжени сили осъществяват командването и управлението на подчинените им тактически формирования.

266. При провеждането на съвместни операции командирите на видовете въоръжени сили и командира на бригада „Специални сили”, в зависимост от нейния мащаб и участващите сили и средства формират сухопътен, военновъздушен, военноморски компоненти и компонент „Специални сили”, предават и/или приемат определени сили и средства под оперативно командване или управление.

267. За осъществяване на командването и управлението на участващите в съвместната операция компоненти, в зависимост от нейния мащаб и участващите

сили и средства се формират командвания на сухопътния, военновъздушния и военноморския компоненти и на компонента „Специални сили”.

268. Командващият на съвместните сили при съвместни операции осъществява командните си правомощия над формираните съвместни сили чрез назначените командири на компоненти и командирите на военни формирования непосредствено подчинени/ преподчинени му за операцията. Делегирането и предаването/прехвърлянето на командни правомощия са свързани с процеса на планиране и водене на операции и се извършва йерархично отгоре надолу.

269. Компонентите на съвместните сили се състоят от командвания на компонентите и подчинените им сили, определени за участие в операцията. Компонентите се командват и управляват от командирите на компоненти, на които са делегирани правомощия за оперативно командване или управление на силите от компонента.

270. Командването на сухопътния компонент се изгражда със способности за заемане на полеви пункт за управление извън пункта за постоянна дислокация с възможности командирът на сухопътния компонент да осъществява командването и управлението на подчинените му формирования, участващи в съвместната операция, така че да осигури развърщане на основните бойни формирования и формированията за осигуряване и поддръжка. Командването на сухопътния компонент съвместно със сили и средства на Съвместното командване на силите, може да изпълнява и функции на преден команден пункт на Съвместното командване на силите.

271. Пунктовете за управление на Сухопътните войски при самостоятелни операции могат да бъдат стационарни и полеви.

272. Командването на военновъздушния компонент е изградено на функционален принцип и включва състав за развърщане (командване и елементи за командване, управление и координация) и основен състав (боен щаб).

273. Командването на военновъздушния компонент (КВБК) поддържа способности за краткосрочно и непосредствено планиране и централизирано управление на операциите. За командване и управление на ВВК се формира система за командване и управление на оперативно и тактическо ниво, която използва изградената в мирно време система и допълнително създадените функционални модули и центрове.

274. За осигуряване на координацията със СКС и командванията на другите компоненти, командира на военновъздушния компонент развърща съответни групи за координация. В процеса на изпълнение на операциите, командването на ВВС поддържа командването на ВВК с предоставяне на информация и експертиза.

275. Командването на военноморския компонент планира и осъществява командването и управлението на силите в операции за контрол на корабоплаването, за защита на териториалното море и крайбрежието на страната, за защита на морските комуникации и стопанската дейност на море, за патрулиране и ескортиране на море, както и хуманитарни, евакуационни и спасителни операции, противоминни операции, операции за защита на стратегически обекти и обекти от критичната инфраструктура, операции за защита на населението при бедствия.

276. При самостоятелни операции щабот на военноморския компонент в мирно време и при кризи осъществява управлението от Морски оперативен център или от защитени пунктове за управление на ВМС. В зависимост от характера на операцията (когато тя не се развива преимуществено в морските пространства) щабот на военноморския компонент може да функционира като изнесен пункт за управление на СКС.

277. Командването на компонента „Специални сили” поддържа способности за провеждане на специално разузнаване и наблюдение, директни действия, военно подпомагане и има готовност за провеждане на допълнителни задачи по контратерористични/контрабунтовнически операции, участие в операции по бойно търсене и спасяване, освобождаване на заловен личен състав/зложници, както и/или важни материални/образци въоръжение. Пунктовете за управление на специалните сили могат да бъдат полеви или стационарни, самостоятелни или съвместени с други командвания (щабове). Командирът на компонента „Специални сили” поддържа способности и изпраща елементи по взаимодействието/офицери по взаимодействието към СКС и/или към командванията на сухопътния, военновъздушния и военноморския компонент.

278. При изпълнение на специфична, съвместна задача във взаимодействие със сили и средства от останалите компоненти може да бъде изграден отделен елемент за командване и управление на специалните сили.

279. Командира на бригада „Специални сили” поддържа способности за формиране на елемент за командване и управление на пряко подчинение на началника на отбраната за провеждане на самостоятелни или съвместни операции със специализираните формирования на Министерството на вътрешните работи и/или коалиционни/съюзни сили.

9.4.3. Тактическо ниво на командване и управление

280. Тактическото ниво на командване и управление включва командирите и щабове на формированията от въоръжените сили.

281. Командирите на военни формирования осъществяват тактическо командване и управление на подчинените им военни формирования.

282. Командирите на военни формирования организират и ръководят всекидневната войска дейност на подчинените щабове и военни формирования.

283. Командирите на военни формирования за логистична и комуникационно-информационна поддръжка, пряко подчинени на командващия на СКС, организират дейността и ръководят подчинените щабове и военни формирования за изграждане и поддръжане на способности за функциониране, развърщане и поддръжане на системите за логистично осигуряване, осигуряване с мобилизационни ресурси и комуникационно-информационната поддръжка на Българската армия.

284. Щабове подпомагат командирите на формирования в дейността им за организиране и ръководене на всекидневната войска дейност, носене на бойно и оперативно дежурство, поддръжане на бойната готовност, планиране на тяхното използване и управление на действията им при участие в операции.

285. Пунктовете за управление на тактическо ниво при участие в операции са защитени и полеви за СВ и ВВС, а за ВМС са главен команден пункт (ГКП) и флагмански команден пункт (ФКП.)

9.5. Командване и управление при участие в съюзни, коалиционни и многонационални операции

286. При мисия „Отбрана” за изпълнение на задачите, свързани с гарантирането на националния суверенитет и независимост, защитата на териториалната цялост на страната и на страните – членки на НАТО се активира член 5 от Вашингтонския договор.

287. В условията на активиран член 5 от Вашингтонския договор, формирования от въоръжените сили на Република България участват в многонационални операции на територията на страната и/или извън нея под оперативното командване и/или управление на назначен от НАТО командващ/командир. Преподчиняването на формирования от въоръжените сили на Република България на назначения от НАТО командващ/командир се извършва чрез връчване на документ „Предаване на правомощия за командване и/или управление” на командващия на Съюзното командване по операциите.

288. Назначения от НАТО командващ/командир за провеждане на операцията изпълнява своите правомощия, подпомаган от многонационален щаб, подготвен за развърщане от мирно време.

289. Пунктовете за управление на многонационалната операция могат да бъдат на територията на страната в зоната на операцията и/или извън нея.

290. При въвеждане на положение на война или на военно положение и провеждане на съюзна операция на територията на Република България, формирования от въоръжените ни сили, които не са преподчинени на назначения от НАТО командващ/командир на съюзната операция, остават под национално командване и управление.

291. Командването и управлението на въоръжените сили на Република България се осъществяват от защитени пунктове за управление.

292. При мисия „Подкрепа на международния мир и сигурност” изпълнението на международните и коалиционните ангажименти за участие в операции и мисии на НАТО и Европейския съюз извън територията на страната в отговор на кризи, предотвратяване на конфликти, борба с тероризма, участие в операции и мисии на ООН, ОССЕ и други коалиционни формати и дейности, въоръжените сили на Република България участват с формирования, съгласно нивото на амбиция за изпълнението на тази мисия, двустранни споразумения и международни договорености.

293. Оперативното командване и/или управление на формирования от въоръжените сили на Република България се осъществява от командващия/командира на операцията, назначен от НАТО, ЕС или коалицията, от пунктове за управление, развърнати в зоната на операцията. Прехвърлянето на правомощия за оперативно командване и/или управление на формирования от въоръжените сили се извършва чрез връчване на документ „Предоставяне на правомощия за командване и/или управление”, подписан от началника на отбраната и адресиран до командващия на съюзното командване по операциите за

операциите на НАТО или до стратегическия командващ/командир на операцията, назначен от ЕС или коалицията.

294. При участие на формирования от въоръжените сили в съюзни, коалиционни и многонационални операции се определя национален командир, който може да бъде командир на бойно формирование или да заема длъжност в командните структури или щаба на командването на мисията.

295. Националният командир изпълнява правомощията си от пункт за управление, развърнат в зоната на операцията. Той може да бъде самостоятелен или съвместен с този на командващия на операцията, или на командира, под чието оперативно/тактическо командване или управление се придава българският контингент.

296. Пълното командване на формированията от въоръжените сили на Република България, участващи в операцията, е национална отговорност и се осъществява от началника на отбраната.

297. Национален контрол (административно управление) се осъществява от командващия на Съвместното командване на силите.

9.6. Командване и управление при мисия „Принос към националната сигурност в мирно време”

298. Командването и управлението при тази мисия е национална отговорност и изисква изграждане и поддържане на способности за ранно предупреждение за потенциални рискове и заплахи, за вземане на решение за противодействие и за управление на определените за това сили и средства. В определени случаи може да се привличат съюзни и партньорски сили и средства.

299. В зависимост от характера на военното участие при мисия „Принос към националната сигурност в мирно време” командването и управлението се упражняват от командващия на СКС и/или командирите на видовете въоръжени сили в тясно взаимодействие с местната администрация и подчинени структури на министерствата и ведомствата. Координацията с другите министерства и ведомства се осъществява от Министерството на отбраната.

300. Командващият на СКС осъществява оперативно командване или управление на силите и средствата от въоръжените сили, определени за участие в съвместните действия по подпомагане на министерствата и ведомствата.

301. Командирите на видовете въоръжени сили осъществяват командване и управление на подчинените им военни формирования при изпълнение на задачи в интерес на държавните ведомства.

302. Тактическото командване или управление се осъществява от командирите на военните формирования, определени за изпълнение на задачите в съответните райони.

303. Дейностите по командване и управление се осъществяват по изградената мирновременна система за командване и управление и развърнатите тактически оперативни центрове (ТОЦ) на участващите военни формирования.

304. Командващият на СКС и командирите на видовете въоръжени сили се подпомагат в своята дейност от оперативни групи (ОГ) и дежурните длъжностни лица във Военен команден център (ВКЦ) и в командванията на видовете въоръжени сили.

305. Командващият на СКС се подпомага допълнително от Мобилна група за координация и взаимодействие, която при необходимост се активира за анализ и оценка на ситуацията в района за изпълнение на задачите и за организиране на взаимодействието на място.

306. Силите и средствата по мисия „Принос към националната сигурност в мирно време” се определят в разработените планове и могат да бъдат усилены с други формирования в процеса на планиране.

Глава 10. Поддръжка и осигуряване

10.1. Общи положения

307. Поддръжката и осигуряването са жизненоважни дейности, които трябва да бъдат планирани, организирани и изпълнени, за да се осигури изпълнението на поставените задачи от военните формирования във всички фази на операцията. Поддръжката и осигуряването се разделят на поддръжка на операциите и осигуряване на войските и силите.

10.2. Поддръжка на операциите

308. Поддръжката на операциите е комплекс от действия, целящи добиване на достоверна информация за противостоящите сили, снижаване на тяхната боеспособност и защита на собствените войски.

10.2.1. Разузнаване, информационно осигуряване и разузнавателна поддръжка

309. Динамичната, сложна и непредвидима стратегическа среда на сигурност, която се формира и развива в следствие нарастващото влияние на асиметричните и другите транснационални рискове и заплахи и хибридните форми и методи за водене на война, определя приоритетните разузнавателни изисквания, целите и основни задачи на военното разузнаване за ранно откриване и предупреждение за рисковете и заплахите за националната и съюзна сигурност, териториалната цялост на страната и колективната отбрана, информационно осигуряване на държавното, политическото и военното ръководство, началниците, командирите и щабовете и осъществяване на ефективна разузнавателна поддръжка на военните формирования от въоръжените сили, с особено внимание на участващите в операции и мисии на и извън територията на страната.

310. Разузнаването във въоръжените сили е част от системите за национална и колективна сигурност и отбрана на Република България, НАТО и ЕС. То обединява дейността на всички разузнавателни органи и формирования във въоръжените сили в единен централизиран процес, провеждан на стратегическо, оперативно и тактическо ниво, по единен замисъл, общи цели и задачи, с използване на човешки ресурси, специфични форми, методи, способности и технически средства. Разузнавателният процес в съвременни условия представлява комплекс от целенасочени мероприятия и дейности на държавното и военното ръководство, началниците, командирите и щабовете от всички степени, военните формирования и разузнавателните органи във въоръжените сили за своевременно добиване, обработване и разпространение на актуална и достоверна разузнавателна информация, необходима за вземане на важни политически и военни решения в областта на сигурността и отбраната, и изпълнението на

ангажиментите на страната към НАТО и ЕС. Разузнаване в мирно време се организира и води и в интерес на сигурността на българските военни контингенти, участващи в операции и мисии извън територията на страната.

311. Общото информационно осигуряване и разузнавателната поддръжка се организира от служба „Военна информация” и осъществява от органите за разузнаване на стратегическо и оперативно ниво. Това включва предоставяне на разузнавателна информация подпомагаща дейността на държавните институции, политическото и военното ръководство и структурните звена в Министерството на отбраната, началниците, командирите и щабовете на всички нива и военните формирования в процесите на вземане на решения, отбранителното планиране, планирането и провеждането на операциите, трансформацията и организационното изграждане, развитието на отбранителни способности, подготовката на военните формирования и модернизацията във въоръжените сили.

312. Разузнавателната поддръжка на операциите се осъществява и от неангажирани пряко в тях ресурси на военното разузнаване, административни звена на Министерството на отбраната, сили и средства на други елементи от въоръжените сили и чрез взаимодействие и обмен на разузнавателна информация с националните агенции и служби за сигурност и обществен ред, както и с разузнавателните структури и органи на НАТО, ЕС и страните-членки и партньорски разузнавателни служби.

313. На оперативно и тактическо ниво се провежда съвместна разузнавателна подготовка на бойното пространство/оперативната среда с цел създаване и поддържане пред командирите и щабовете на опозната оперативна картина на обстановката в зоната на отговорност/операциите, за непрекъснато подпомагане на процесите на вземане на решения, планиране и провеждане на операциите и въздействие върху противостоящите сили.

314. Ефективността на военното разузнаване в операциите се постига чрез изграждане и поддържане на комплексни и адекватни на промените на средата на сигурност и ниво на амбиция, оперативно съвместими разузнавателни способности. Те се базират на разработени, актуални и прилагани национални и съюзни политики, доктринални документи и процедури, изградени гъвкави организационни структури, оборудвани със съвременни високотехнологични средства и системи за командване и управление и водене на разузнаване и подготвен личен състав, в съответствие с изпълнение на поетите ангажменти по цели на силите и с реализиране на Инициативите на НАТО за съвместно многокомпонентно разузнаване и наблюдение във въоръжените сили и „Интелигентна отбрана”.

10.2.2. Военно контраразузнаване

315. Военното контраразузнаване е дейност, която осигурява на командирите на всички нива подробна информация за заплахите, уязвимите места и рисковете, с цел осигуряване вземането на обосновани решения по отношение мерките за сигурност.

316. Военното контраразузнаване изпълнява дейности, свързани с идентифициране и неутрализиране на заплахи за сигурността, произтичащи от

неприятелски разузнавателни служби или организации, или от лица, занимаващи се с тероризъм, шпионаж, саботаж, подривна дейност, организирана престъпност и кибер атаки. Тези дейности са насочени към защита на личния състав, информацията, плановите и ресурсите както на своя територия, така и на чужда, при участие на въоръжените сили в мисии и операции зад граница.

317. Контраразузнавателната поддръжка се организира и провежда от командирите на всички нива на възможно най-ранен етап с цел повишаване на сигурността и снижаване степента на заплахата и включва:

- оценка на заплахите;
- разработване на организирана система от отбранителни мерки за защита на силите, въведени и поддържани на всички нива на командване с цел минимизиране на уязвимостта на личен състав, съоръжения, материали, операции и дейности от заплахи и рискове, за да се запази свободата на действие и оперативната ефективност и по този начин да се допринесе за успеха на мисията;
- поддържане на високи стандарти на обучение по сигурността на личния състав, което е от особена важност за постигане на съществени резултати в изпълняваните дейности по контраразузнаването.

10.2.3. Огнева поддръжка

318. Огневата поддръжка е прилагане (използване) на огън, координирано с маньовър с войски (формирования, сили), за въздействие с цел подавяне, неутрализиране и унищожаване на противостоящите сили.

319. Съвместната огнева поддръжка е съвместни видове огън, които подпомагат сухопътните войски, военноморските, военновъздушните и специалните сили при осигуряване свобода на движение, маньовър и контрол над територия, население и ключови обекти. За изпълнението на тези задачи се създава система за съвместна огнева поддръжка.

320. Системата за съвместна огнева поддръжка е координирано и интегрирано използване на сухопътните, военновъздушните и военноморските системи за огнева поддръжка, за постигане на необходимите ефекти върху целите, за поддръжка на операциите. Съвместната огнева поддръжка включва интегрирането на огньовете и ефектите с цел въздействие върху противостоящите сили, съоръжения или функции.

321. Чрез придобиването на цели се осигуряват време и точна информация, необходими за въздействие върху тях. При придобиването на цели се изпълняват задачи за откриване на цели, привързване, следене, идентифициране, класифициране и оценяване за бойни загуби в операцията за съвместна огнева поддръжка. Това се постига с разнообразни средства, като системи за разузнаване и електронна война, пилотирани и безпилотни летателни апарати и бойни формирования, както и с въздушни, подводни, наземни, космически, национални и многонационални системи, с които се подпомагат усилията за придобиване на цели.

322. Командването и управлението спомагат за успешното изпълнение на съвместната огнева поддръжка. Командването и управлението за съвместната огнева поддръжка включват и вертикална и хоризонтална координация, осъществявани от координаторите по огневата поддръжка, центровете за огнева

поддръжка и елементите за връзка. Успешното командване и управление на съвместната огнева поддръжка интегрира планиране и координиране на огневата поддръжка, управляване огъня на тактическо ниво, въздушни операции и технически процедури за коригиране на огъня за осигуряване на желания от командира ефект.

323. Възможностите за поразяване представляват съвкупност от средствата за въздействие и системите за водене на огън за постигане на определени ефекти. Това се осъществява чрез огнево поразяване на противостоящи сили, използване на несмъртоносни оръжия, разстройване на действията, провеждане на информационни операции и електронно противодействие. Независимо от използваните системи съвместната огнева поддръжка изисква детайлна координация по суша, въздух и море.

10.2.4. Противовъздушна и противоракетна отбрана

324. Противовъздушната и противоракетната отбрана (ПВПРО) представлява комплекс от дейности и мерки, насочени към унищожаване, неутрализиране или намаляване на ефективността от използване на средства за въздушно нападение и разузнаване и средства за ракетно нападение на противостоящите сили в собственото въздушно пространство.

325. Основната цел на ПВПРО е да осигури прикритие и защита на стратегическите обекти и обекти от критичната инфраструктура, населението и собствените сили и средства от средства за въздушно нападение и разузнаване и средства за ракетно нападение на противостоящите сили, както и ограничаване на достъпа на техните сили и средства в нашето въздушно пространство.

326. Противовъздушната и противоракетна отбрана може да бъде активна и пасивна:

- активната противовъздушна и противоракетна отбрана (АПВПРО) включва активни действия за унищожаване на средствата за въздушно нападение и разузнаване и средствата за ракетно нападение на противостоящите сили в полет. Реализира се с използването на бойни авиационни платформи, противовъздушни и противоракетни системи със земно и/или морско базиране и други оръжия и системи с различно основно предназначение;

- пасивната противовъздушна и противоракетна отбрана включва всички дейности и мерки, предприети за неутрализиране и/или намаляване на ефекта от действията на противостоящите сили, различни от тези, включени в АПВПРО. Тези дейности и мерки най-често са насочени към маскировка, разсъсредоточаване, използване на защитни конструкции и покрития и въвеждане на противостоящите в заблуждение.

10.2.5. Защита на войските и силите

327. Защитата на войските и силите е система от мерки и средства за намаляване уязвимостта на личния състав, съоръженията, материалните ресурси и действията на войските и силите от рисковете и заплахите, така че да се осигури свобода на действие и оперативна ефективност, осигуряващи успеха на мисията/операцията. Командирите и началниците от всички степени са длъжни постоянно да предприемат отговарящи на рисковете и заплахите мерки за осъществяване сигурността на войските и силите.

328. Способността за оцеляване на войските е основополагащ принцип в процеса на планиране на операцията, вземане на решение и неговото прилагане. Този принцип се разпростира далеч извън границите на военната мисия/операция, като се въвличат инструменти като публична подкрепа, политическа съгласуваност и гъвкава стратегия за защита на войските и силите. Защитата е основна за мисиите/операциите и по тази причина всяко командване носи отговорността да се убеди, че всички военни формирования са способни да се защитават срещу преобладаващите заплахи при планирането, подготовката и провеждането на операциите. Нарасналите хибридни заплахи изискват повишаване на основните оперативни способности на войските и силите, свързани с тяхната защита.

329. Мероприятията, които осигуряват защита на войските и силите са отговорност на командирите от всички степени. В зависимост от уязвимостта и оценката на риска в дадена зона за отговорност мерките за защита на силите могат да бъдат категоризирани в следните области: физическа сигурност; информационната сигурност; инженерни и логистични мерки; мерки за ядрена, химическа и биологическа защита; противовъздушна и противоракетна отбрана; здравна защита.

10.2.6. Специфични отбрани и защиты на ВМС

330. Противоподводната отбрана се организира с цел повишаване на бойната устойчивост на единични кораби и на корабни групи (в пунктовете за базиране, на котвени стоянки, при преход на море, при развърщане и водене на бойни действия) и противодействие на подводници на противника.

331. Противоминната отбрана се организира с цел осигуряване на безопасно плаване на корабите и недопускане на подривяването им на противникови мини.

332. Противокорабната отбрана се организира с цел осигуряване на безопасността на корабите (в пунктовете за базиране, на котвени стоянки, при преход на море и в районите за водене на военните действия) от атака на противникови надводни кораби, използващи ракетно, артилерийско и торпедно оръжие.

333. Защитата от подводни диверсионни сили и средства (ПДСС) е насочена към осигуряване на безопасност на своите сили, намиращи се в пунктове за базиране или на котвена стоянка, от подводни диверсионни групи на противостоящи сили.

10.2.7. Електронна война

334. Електронната война се определя като дейност във войските за използване на електромагнитния спектър, която включва прехващане и идентифициране на електромагнитни излъчвания, използване на електромагнитна енергия, включително насочена, с цел намаляване или предотвратяване използването на електромагнитния спектър от противостоящи сили, както и действия за осигуряване на ефективното му използване от собствените сили.

335. Електронната война включва: електронна атака; електронна защита; електронно наблюдение.

336. Електронната атака представлява използване на електромагнитна енергия за предотвратяване или намаляване на ефективното използване на

електромагнитния спектър от противостоящите сили. Служи за понижаване, нарушаване, заблуждаване, неутрализиране или възпрепятстване на провеждането на дейности в електромагнитна среда от противостоящите сили, атакуване на способностите му за командване и управление и намаляване на възможностите му да моделира или използва електромагнитната среда.

337. Електронната защита представлява използване на електромагнитна енергия за осигуряване на защита и ефективно използване на електромагнитния спектър от собствените и приятелските сили. Тя включва провеждане на комплекс от организационни и технически мероприятия за гарантиране на устойчива работа на системите и средствата за командване и управление на войските и оръжията в условия на водене на електронна война от противостоящите сили и за осигуряване на електромагнитна съвместимост при едновременна работа на радиоелектронните средства на собствените и съюзническите войски.

338. Електронното наблюдение представлява използване на електромагнитна енергия за добиване на разузнавателна информация от електромагнитния спектър и осигуряване на опозната картина на електромагнитната обстановка. Води се с всички налични сили и средства и включва търсене, прехват и идентифициране на електромагнитни излъчвания, както и локализиране на техните източници за незабавно разпознаване на заплахата. Електронното наблюдение осигурява информацията, необходима за вземане на решение за провеждане на мероприятия по електронна война и други тактически действия, като определяне на цели за електронни смущения и/или тяхното унищожаване с огневи средства. Данните от електронното наблюдение може да се използват и за нуждите на електронното разузнаване.

10.2.8. Военноинженерно осигуряване

339. Военноинженерното осигуряване е съвкупност от дейности за многостранна поддръжка на войските и силите. Инженерното осигуряване е основен вид осигуряване и се осъществява на всички нива: стратегическо, оперативно и тактическо.

340. Основните функции на инженерното осигуряване са:

- инженерно осигуряване за бойна поддръжка;
- инженерно осигуряване за поддръжка на силите.

341. Тези функции се осъществяват в следните основни области:

- мобилност – осигуряване маньовъра на собствените и съюзните войски и сили;
- контрамобилност – провеждане на мерки за възпрепятстване придвижването на противостоящи сили;
- оцеляване – изпълняване на инженерни задачи за повишаване на способността за защита на войските и силите;
- обща инженерна поддръжка – инженерни дейности и мероприятия, изпълнявани в интерес на войските и силите, различни от подпомагащите непосредственото провеждане на бойни действия.

10.2.9. Комуникационно-информационна поддръжка на системата за командване и управление

342. Успехът на водените операции все повече ще зависи от условията за ефективна работа в наситена информационна среда, позволяваща на командирите да анализират бойното пространство в реално време, да ползват надеждни и защитени комуникации, да споделят замисъла, информацията и знанията със своите съюзници и партньори, да вземат целесъобразни решения във възможно най-кратки срокове.

343. Развитието на комуникационно-информационната система на въоръжените сили е неразривно свързано със системата за командване и управление, изискванията на системите за управление на оръжията и сензорните системи и служи като основа за интегрирането им в единна система за командване, управление, комуникации, компютри, наблюдение и разузнаване.

344. Планирането на комуникационно-информационната система се извършва на базата на способности, изискващи функционален анализ на оперативните изисквания, необходими за изпълняване на дадена задача, и определяне на нужните системи за поддръжка.

345. Определянето на способности, като качествено състояние на комуникационно-информационната система, е резултат от прилагането на новите концепции за използване на въоръжена сила: „да видиш пръв, да разбереш пръв, да действаш пръв, да достигнеш целта пръв”.

346. За изпълняване на съвременните концепции за водене на въоръжена борба задача на комуникационно-информационната система е не само да поддържа управлението, но и да реализира интеграцията на бойните системи. Придобиването на мрежово-центрични способности прави възможно създаването на мрежово-центрична информационна среда, осигуряваща интегриране на използваните информационни мрежи, достъп до обща оперативна картина и споделяне на добитата информация.

347. Комуникационно-информационната система се изгражда и развива в две относително самостоятелни подсистеми – стационарна и мобилна (със способности за развръщане).

348. Според нивата на ръководене, командване и управление се изгражда стратегическа, оперативна и тактическа комуникационно-информационна система.

10.2.10. Ядрена, химическа и биологическа защита

349. Ядрената, химическата и биологическата защита (ЯХБЗ) се основава на три основни вида дейности: превенция, защита и възстановяване. Тези дейности обхващат фазите преди, по време и след възникване и развитие на ЯХБ събития и на основата на протичащите процеси, изграждат веригата на тези събития. Целта на ЯХБЗ е определяне на възможностите за прекъсване на веригата за възникване на ЯХБ събития възможно най-рано - чрез планиране, подготвяне и изпълняване на навременни и ефикасни ЯХБ контрамерки.

350. ЯХБЗ представлява комплекс от планирани, организирани и изпълнявани мерки за защита на силите от атака с оръжия за масово унищожаване (ОМУ) и възникнали радиационни, химически и биологически опасни аварии

ЯХБЗ е елемент от оцеляването и от необходимите отбранителни способности, които войските и силите трябва да притежават, за да могат да изпълнят поставената задача.

351. ЯХБЗ е един от елементите на защитата на силите и представлява съвместна дейност на войските на всички нива на командване и управление. ЯХБЗ се планира, организира и провежда в пълния спектър от мисии и операции на въоръжените сили.

10.2.11. Маскировка

352. Маскировката е комплекс от мероприятия и действия, насочени към скриване от разузнаването на противостоящи сили и въвеждането им в заблуждение за истински състав, бойно построение, бойна готовност и боеспособност, замисъл и характер на действие на силите, както и към осигуряване на внезапност на действие на собствените войски и сили и повишаване на тяхната живучест.

353. Маскировката трябва да се води непрекъснато. Тя се организира в съответствие с плана за операцията и предвижда провеждане както на защитни, така и на активни мероприятия за противодействие на разузнаването на противостоящи сили.

354. Основни способности за маскировка са скриване, имитация, демонстративни действия и дезинформация, които се провеждат комплексно и съвместно с мероприятия за електронна война и сигурност на операцията.

10.2.12. Противодействие на импровизирани взривни устройства

355. Противодействието на импровизирани взривни устройства е комплексна многофункционална дейност на всички нива на командване и управление за атакуване на системите, осъществяващи атаки с импровизирани взривни устройства, чрез разбиване на техните мрежи, неутрализиране на устройствата и подготовка на войските и силите за редуциране и/или елиминирание на последиците от тяхното използване.

356. Постигането на оперативна съвместимост в областта на противодействие на импровизирани взривни устройства е ключово за успеха на мисията и защитата на войските, силите и цивилното население при участие в съюзни и/или коалиционни операции в среда с наличие или подозирано наличие на импровизирани взривни устройства.

10.2.13. Неутрализиране на невзривени бойни припаси

357. Неутрализирането на невзривени бойни припаси е комплекс от дейности, свързани с откриване (определяне на местоположението), идентифициране, оценяване на място, техническо обезопасяване, обезвреждане или унищожаване на място, или безопасно транспортиране за експлоатиране (анализ и последващо целенасочено използване на резултатите) и/или финално унищожаване на бойни припаси.

358. Обект на тези дейности са невзривени бойни припаси, които представляват потенциална опасност поради повреда или влошаване на техническите им характеристики; изоставени бойни припаси; импровизирани взривни устройства при изпълнение на дейности за противодействие на ИВУ.

10.2.14. Сигурност на информацията и кибер отбрана

359. Защитата на информация е процес, който дава на военна операция необходимата защита – посредством използването на различни методи и средства, за да се затрудни или предотврати придобиването на национална класифицирана информация относно местоположението, способностите и намеренията на собствените сили от противостоящи сили.

360. Целта на сигурността на информацията при провеждане на операцията е да се възпрепятстват противостоящите сили от придобиване на значителна критична информация, чрез която може да се направят заключения за детайлите на провежданата операция.

361. Защитата на класифицираната информация се налага от заплахите и уязвимостите в резултат на дисбаланса на силите и асиметричния способ за водене на война в съвременния свят. Това се постига чрез изпълняване на изискванията за документална, физическа, персонална, индустриална, криптографска сигурност и сигурност на автоматизирани информационни системи и мрежи.

362. Системата от мерки, способности и средства за защита на документите и материалите, обработвани от служителите във въоръжените сили, включва както експертиза в областта на документалната сигурност на информацията, така и процеси за организиране и осъществяване на регистриране, отчитане, приемане, използване, разпределяне, раздаване, събиране, съхраняване, размножаване и осъществяване на контрол на документи и материали, съдържащи класифицирана информация.

363. Физическата сигурност е система от организационни, физически и технически мерки за недопускане нерегламентиран достъп до материали съдържащи класифицирана информация. Тя се базира на анализ на заплахите и оценка на уязвимостите с цел прилагане на адекватни мерки за защита.

364. Персоналната сигурност обхваща дейности за организиране на проучването за надеждност и осигуряване с разрешения за достъп до национална класифицирана информация и сертификати за достъп до чуждестранна класифицирана информация на личния състав както и на реда за допускане на лица в режимни военни формирования и обекти. Така се гарантира достъпа до класифицирана информация само на лица, чиито служебни задължения го налагат при спазване на принципа „необходимост да се знае”.

365. Индустриалната сигурност представлява система от принципи и мерки, които се прилагат при сключването и изпълнението на договори свързани с достъп до класифицирана информация на Министерството на отбраната с цел защитата ѝ от нерегламентиран достъп.

366. Криптографската сигурност е система от криптографски методи и средства, които се прилагат за защита на класифицираната информация от нерегламентиран достъп до нея. Осигуряването на национални криптографски средства и ключови материали; криптографски средства и материали на НАТО за България и постигане на скрито управление на войските за мирно и военно време са основни елементи от нея.

367. Сигурността на автоматизирани информационни системи и мрежи включва прилагане на балансирана система от мерки за сигурност, с цел

осигуряване конфиденциалност, интегритет и достъпност на обработваната информация.

368. Кибер пространството предоставя нови възможности на въоръжените сили, но нарастващата дигиталната зависимост на основни функции и дейности поражда нови значими рискове и заплахи. Умишлени или неумишлени действия могат да доведат до компрометиране на системите за командване и управление, касаещи КИС, да възпрепятстват нормалното им функциониране или чрез нерегламентирано проникване да манипулират или извличат данни и информация.

369. Успехът при военните операции зависи от ефективната защита на собствените КИС и информация, като същевременно се цели предотвратяване на опитите на противостоящата страна за деструктивни действия в кибер пространството.

370. Кибер отбраната е интегрирана система, свързана с изпълнението на всички мерки по защита на комуникационно-информационните системи на въоръжените сили от кибер атаки за осигуряване постигането на военно-стратегическите цели.

371. Системата за кибер отбрана обхваща следните функционални области:

- Превенция – възможност да се контролира и оперира със съответни мерки, касаещи сигурността, с цел предотвратяването на нерегламентиран достъп до информация и ресурси на КИС;
- Защита – възможност за наблюдение, откриване, реакция и възстановяване от сринове и атаки в КИС;
- Оценка – възможност да се анализира, оценява и разбира текущото състояние на риска за сигурността на КИС;
- Устойчивост – възможност да се поддържа определено ниво на кибер отбрана;
- Информирание – възможност да се управлява информацията за кибер отбрана, включително събиране, докладване и споделяне, анализ на валидността и разбиране на нейното значение.

10.2.15. Военнополицейска поддръжка

372. Военната полиция (ВП) притежава способности, чрез които изпълнява специфични дейности, насочени към подпомагане провеждането на операции. Военнополицейската поддръжка е комплекс от дейности, предназначени да подпомагат командирите при подготовката и провеждането на операции в четири основни направления:

- осигуряване придвижването на войските – за осигуряване безпрепятственост и свобода на придвижването (маньовъра), ВП подпомага командирите при придвижване на войските и силите по определените маршрути. Това се осъществява чрез планиране, контрол на трафика и поддръжка на придвижването;
- сигурност – спазването и прилагането на мерките за сигурност във военните формирования е отговорност на командирите от всички нива. ВП допринася за изграждането на цялостна среда на сигурност чрез изпълнението на следните дейности по сигурността: охрана на район, физическа сигурност,

персонална сигурност, защита на определени лица (лична охрана). По отношение сигурността на информацията, ВП има функционален принос, когато в зоната за операцията не участват служители на компетентните национални служби за сигурност на информацията;

- задържане – военнополитейската поддръжка при операции по задържане се изразява в съветване на командирите при планиране на операцията, осъществяване на надзор с цел спазване на правилното и законно администриране на военнопленници, затворници (лица лишени от свобода), както и други видове задържани лица в съответствие с международните конвенции и закони;

- полицейски функции – ВП участва в поддръжката на операциите чрез изпълнение на функции за: правоналагане; разкриване, разследване и предотвратяване на престъпления; осъществяване на граничен и митнически контрол; контрол при масови безредици; използване на служебни кучета; разкриване, разследване и предотвратяване на престъпления по време на война. Действията на силите и средствата от ВП се ръководят от командващия/командира на военната операция, с изключение на дейностите по превенция, разкриване и разследване на престъпления, за които се използва изградената система в мирно време.

373. Приносът на ВП за операциите на въоръжените сили се изразява чрез участието на офицер от служба „Военна полиция” в щаба на силите в качеството му на военнополитейски съветник на командира и с личния състав от военнополитейските формирования от служба „Военна полиция” и видовете въоръжени сили. Военната полиция е свързващо и координиращо звено между командирите на военни формирования и други политейски организации и служби за сигурност (международни, цивилни и на страната домакин), с цел взаимодействие и обмен на информация с тях.

374. С основните си дейности военна полиция допринася за увеличаване възможностите на командирите да противодействат на потенциалните заплахи за сигурността на военните формирования и успешно да изпълняват стоящите пред тях задачи.

10.3 Осигуряване на войските и силите

375. Осигуряването на войските и силите обхваща дейностите за поддръжане необходимото ниво на боен потенциал на силите, чрез повишаване и поддръжане на техните способности, за период, гарантиращ изпълнението на техните задачи. То включва всички дейности, свързани с организацията и осигуряването на материалните, финансовите и човешките ресурси за поддръжане на способностите.

10.3.1. Военногеографско осигуряване

376. Географското (геопространственото) осигуряване е предназначено за удовлетворяване нуждите от географска информация (карти, схеми, анализи на терена, цифрова информация за местността и др.) и оказване на специализирана и техническа помощ за осигуряване на въоръжените сили и държавните органи и структури, отговорни за отбраната и националната сигурност, в контекста на колективна система за сигурност.

377. Географското осигуряване съдържа:

- разработване и установяване на критерии за оценяване на географските фактори при военните операции и планирането, включително изискванията за осигуряване при управление на криза;
- произвеждане, поддържане и осигуряване на картографски продукти;
- произвеждане, поддържане и осигуряване на описателни материали (лоции, пособия за плаване и др.) в интерес на Военноморските сили;
- осигуряване на геодезични източници за прецизни измервания и определяне на местоположение, точки и азимути за навигация на сушата, в морето и във въздуха, както и за произвеждане на географска информация;
- осигуряване с прецизни магнитни и гравиметрични данни;
- произвеждане, поддържане и осигуряване на цифрови географски данни;
- осигуряване с продукти за теренни анализи, военна географска информация и съответното обучение;
- стандартизиране на географската информация за поддържане на съвместимост;
- определяне на изискванията по географското осигуряване.

10.3.2. Метеорологично и хидрографско осигуряване

378. Метеорологичното и хидрографското осигуряване са комплекс от основни мероприятия и действия за събиране, обобщаване, оценяване и анализиране на метеорологична и хидрографска (хидрометеорологична) информация с цел осигуряване провеждането на операции по мисиите на въоръжените сили.

10.3.3. Логистика

10.3.3.1. Общи положения

379. Военната логистика е част от общата логистика. Тя обхваща комплекс от дейности за планиране и осъществяване на придвижването и осигуряването (поддръжката) на войските и силите.

380. Предметът на дейността на военната логистика обхваща:

- материалните ресурси – проектиране, разработване, придобиване, приемане, съхранение, разпределение, доставка, поддържане, използване и освобождаване от тях;
- личния състав – придвижване и транспортиране, здравно и медицинско осигуряване;
- инфраструктурата на отбраната – придобиване, изграждане, използване, поддържане и освобождаване от инфраструктура и недвижими съоръжения;
- услугите – предоставяне на административни, полеви и други услуги.

381. Военната логистика се подразделя на производствена и потребителска, а от гледна точка на способите и подходите за организиране и осъществяване – на национална, многонационална и интегрирана.

382. Ефективното логистично осигуряване на въоръжените сили се осъществява чрез решаването на широк спектър от задачи, отговорност на различни структури от трите нива на командване и управление на въоръжените сили – стратегическо, оперативно и тактическо, свързани в единна система за логистично осигуряване.

383. Единната система за логистично осигуряване представлява съвкупност от органи за управление, сили и средства за осъществяване на дейностите по осигуряването на войските, свързани в единна мрежа от взаимовръзки.

384. Основните принципи за логистичното осигуряване на въоръжените сили, са: отговорност, правомощия, първенство на отбранителните изисквания, сътрудничество и доверие, координация, осигуреност, достатъчност, ефективност, гъвкавост, осведоменост и прозрачност, простота, многонационалност.

385. Ръководството и управлението на логистично осигуряване се осъществяват в рамките на единната система за командване и управление, с цел гарантиране на ефективно използване на ресурсите в мирно време, операции при кризи, конфликти и по време на война. Министерството на отбраната ръководи и координира дейността по логистичното осигуряване на въоръжените сили и разработва планове за своевременно използване на гражданските ресурси. Специално внимание се обръща на поддръжката от Република България като страна домакин на силите с висока степен на готовност на НАТО при тяхното развърщане на територията на страната, развитието на транспорта, инфраструктурата, както и на въпросите, свързани с използване на ресурсите, предоставени от други министерства и ведомства.

386. Основен орган за управление на логистичното осигуряване на стратегическо ниво е дирекция „Логистика” от щаба на отбраната, който е интегриран в Министерството на отбраната.

387. Управлението на логистично осигуряване в Българската армия на оперативно ниво се осъществява от отдели „Логистика“ от състава на СКС и командванията на видовете въоръжени сили. В непосредствено подчинение на командващия на СКС и командващите/командирите на СВ, ВВС и ВМС се изграждат логистични формирования със способности, осигуряващи изпълнението на техните функции и задачи.

388. На тактическо ниво, във военните формирования от СКС и видовете въоръжени сили се изграждат изпълнителски логистични звена, съобразени със спецификата на изпълняваните функции и задачи от военните формирования.

10.3.3.2. Основни функционални области на логистиката

389. *Материални ресурси.* Тази област обхваща комплектуването на формированията от въоръжените сили с въоръжение, боеприпаси, пътни превозни средства, всички видове военни имуществва и определянето на нивата на запасяването им.

390. *Снабдяване.* То се организира и осъществява с цел своевременно и пълно задоволяване потребностите на формированията от въоръжените сили с необходимите материални ресурси. Снабдяването се осъществява по петкласната система за снабдяване на НАТО и включва определяне на потребностите, заявяването, доставянето, разпределянето и предаването на материалните ресурси.

391. *Услуги.* Това е област, свързана главно с административното и полевото осигуряване на личния състав. Тя включва дейности като: настаняване; докладване за пострадали; хранене; банно-перално обслужване; събиране и освобождаване от отпадъци; поправки на облекло и снаряжение; фелдегерско-пощенски услуги; комуникационни услуги; правни услуги; културна и информационна дейност; погребална дейност и други, свързани с почивката и възстановяването на личния състав.

392. *Управление на логистичната информация* е фокусирано върху събиране, обобщаване, анализиране и предоставяне на информация за подпомагане на командирите при осъществяване на ефективно логистично осигуряване. На национално равнище се изгражда и развива автоматизирана информационна система „Логистика на Българската армия“, а в рамките на НАТО се използва автоматизирана информационна система за планиране на логистичното осигуряване.

393. *Поддръжка и ремонт.* Поддръжката обхваща комплекс от организационни и технически мероприятия, провеждани от логистичните органи за запазване или възстановяване на специфичното техническо състояние и ресурса на поддръжаните от тях средства. Ремонтът включва комплексни дейности, извършвани в определена последователност с цел отстраняване на възникналите неизправности и възстановяване на техническата изправност на материалните ресурси за използването им по предназначение.

394. *Придвижване и транспортиране.* Придвижването е елемент на всички фази на операцията и е свързано с предислокацията, развръщането, поддръжката на силите и средствата за придвижване при подготовката и провеждането на операцията, както и изтеглянето на силите. Придвижването е всяка промяна на местоположението на личен състав и материални ресурси, а транспортирането е начин за тяхното превозване. Тази област обхваща целия спектър от инфраструктура, органи, съоръжения и оборудване, необходими за развръщане, поддръжане на бойния потенциал (допопълване) и изтегляне на войските и сили при изпълняване на дадена операция. Мобилността се осигурява чрез гъвкаво използване на ресурсите, средствата и оборудването за придвижване и транспортиране, за пълно и бързо развръщане на силите, участващи в операцията.

395. Приемането, разполагането, по-нататъшно придвижване и интегриране (ПРППИ) е фаза от процеса на развръщане, по време, на който пристигналите личен състав и материални ресурси се сглобяват във формирания, способни да отговорят на оперативните изисквания. Това е крайният етап на развръщането, при който формиранията се придвижват от пунктовете за дебаркиране (разтоварване) до техните крайни дестинации в зоните им за отговорност.

396. *Осигуряване на инфраструктура на отбраната.* Тази функция осигурява необходимата инфраструктура и съоръжения за успешното изпълнение на мисията. Тя е тясно свързана с останалите логистични дейности, насочени към личния състав (настаняване, хранене, комунално-битово осигуряване, изграждането и поддръжане на линиите за комуникации). Изпълнението ѝ изисква координация с органите за инженерно осигуряване.

397. *Сключването на договори* е ефективно средство в рамките на многонационалната логистика за балансиране недостига на способности за

логистично осигуряване. Ранното му планиране увеличава възможностите за намаляване на разходите за логистична поддръжка в зоната на операцията. Сключването на контракти се извършва в съответствие със Закона за обществените поръчки или в съответствие с клаузите на сключено конкретно споразумение. Обикновено на националния командир ще бъдат делегирани права, в определени финансови рамки, за придобиване на определени стоки и услуги с цел осигуряване на операцията.

398. *Поддръжката от страната домакин (ПСД)* се заключава в провеждане на комплекс от дейности с ресурси на страната домакин за оказване на гражданска и военна помощ на съюзнически сили и организации, които са разположени, действат или преминават през територията на дадена страна в мирно време, по време на криза или конфликт. Поддръжката включва различни дейности, свързани с: координиране на преминаването през държавната граница, разполагане и преминаване през територията на страната; доставка, съхранение и осигуряване с материални ресурси; транспортиране на личен състав и оборудване; използване на обекти и съоръжения от инфраструктурата на страната и извършване на услуги в тях; оказване на медицинска помощ и лечение; защита, сигурност и охрана; комуникационни, битови и други услуги. Тя се договаря чрез сключване на Меморандум за разбирателство и последващи документи – Изявление за потребности, Техническо споразумение за осигуряване на поддръжка от страната домакин и Съвместни правила за изпълнение.

399. Въоръжените сили, когато Република България е в ролята на страна домакин, оказват военна помощ за планиране и провеждане на адекватна ПСД на съюзнически сили в операции и учения на НАТО/ЕС. Военната помощ, която се оказва може да включва: организиране на националното участие в процеса по договаряне на поддръжката от страната домакин; извършване на логистично осигуряване с налични материални ресурси; подпомагане на приемането, разполагането и последващо придвижване на силите; хранене; комунално-битово осигуряване; транспортиране; поддръжка и ремонт на въоръжение, техника, специално оборудване и други средства; предоставяне за съвместно ползване на обекти и съоръжения от военната инфраструктура (военни летища, пристанища, казармени и складови райони, полигони за подготовка, военнопочивни бази и др.); защита на силите; военно-географско осигуряване; комуникационно - информационна поддръжка; охрана и сигурност; медицинско и дентално обслужване; координация на гражданската помощ като компонент от поддръжката от страната домакин с компетентните държавни органи, органите на местното самоуправление и други организации; координиране на поддръжката от страната домакин с командванията на силите на НАТО/ЕС и страните, които изпращат войски.

400. *Медицинско осигуряване.* То представлява комплекс от дейности, провеждани с цел укрепване, предпазване и възстановяване здравето на личния състав в мирно време, при провеждане на операции при кризи, конфликти и по време на война. Медицинското осигуряване е елемент от Националната здравна система и се организира в съответствие с Женевските и Хагските конвенции. Основна цел е да се осигури превенция на пораженията и заболяванията, своевременна и адекватна медицинска помощ и евакуация, специализирано

лечение и рехабилитация, чрез поддържане на надеждни, осигурени и гъвкави медицински способности, допълващи се или допълващи такива в системата на колективната отбрана. Усвояването и прилагането на процедурите за изграждане на стационарни и мобилни медицински способности следва да осигури стандарт на оказваната медицинска помощ при операции, криза или война максимално близък до този в мирно време. Видът и обемът на медицинската помощ се определят от параметрите на операцията/мисията, в зависимост от конкретните потребности и наличните ресурси и варират от първа помощ и медицинска евакуация на пострадалите до оказване на изчерпателна специализирана помощ и рехабилитация. Обемът от дейности по медицинското осигуряване е дефиниран като „Роли“ – от 1 до 4, съответстващи на възприетите стандарти в НАТО. Управлението на системата за медицинско осигуряване се осъществява от структури, изградени на отделните нива на командване и управление на въоръжените сили или медицински съветници, интегрирани в съответните щабове.

10.3.4. Финансово осигуряване

401. Планирането на отбраната е дейност за определяне, изграждане и развитие на необходимите отбранителни способности и свързаните с тях човешки, финансови, материални и други ресурси и услуги за изпълнение на целите на отбраната и за изпълнение задълженията на Република България в колективната сигурност и отбрана.

402. Финансовото осигуряване на дейностите в областта на отбраната се извършва от държавния бюджет чрез Закона за държавния бюджет на Република България и от други източници, предвидени в закон или в акт на Министерския съвет. Финансовото осигуряване се осъществява на основата на регламентиращи национални нормативни документи.

403. За финансовото осигуряване на дейността си МО съставя бюджет, който е част от държавния бюджет на Р България.

404. Финансовото осигуряване на участието на военни формирования от въоръжените сили в операции на/извън територията на страната в мирно време се осъществява в рамките на бюджета на МО или от допълнителни финансови средства, получени целево от държавния бюджет на Република България.

405. Финансовото осигуряване на участието на въоръжените сили в операции провеждани при „военно положение“ и „положение на война“ се осъществява от държавния бюджет на Република България след неговото реструктуриране и преминаване на банковата система за работа във военно положение.

10.3.5. Човешки ресурси

406. Хората са най-сложният за управляване ресурс на въоръжените сили. Тяхното привличане, приемане, обучаване, назначаване и развиване в длъжност и кариерно развитие се извършват чрез „Система за управление на човешките ресурси“ (СУЧР). Тя, чрез съвременни методи и подходи осигурява комплектуването на формированията на въоръжените сили с граждани на Република България, мотивирани да бъдат подготвени и да изпълняват военни задачи в интерес на страната си.

407. Основни направления за прилагане на Системата за управление на човешките ресурси са:

- изграждане и поддържане военни формирования на професионален принцип с мотивиран личен състав, притежаващ необходимите способности за изпълняване мисиите и задачите на въоръжените сили;
- оптимизиране капацитета на звената за управление на човешките ресурси с цел превръщането им в стратегически елемент от системата за мениджмънт на отбраната и въоръжените сили;
- максимизиране реализирането на човешкия потенциал чрез управляване основано на компетентностния подход;
- селектиране и подпомагане развитието на военни лидери;
- намаляване на субективното влияние при атестиране, повишаване във военно звание и назначаване на длъжност на военнослужещи;
- дейности в областта на социалното сътрудничество с военно-патриотичните съюзи, организациите на военноинвалидите и военнопострадалите, други неправителствени организации, подпомагане на социално слаби служители във въоръжените сили, медицинско обслужване, военно почивно дело, спорт и програми за социална адаптация на военнослужещи при преминаването им в резерва.

408. Управлението на човешките ресурси включва следните дейности:

- анализиране, прогнозиране и планиране на необходимите потребности от човешки ресурси за нуждите на въоръжените сили;
- организационно-щатно изграждане на въоръжените сили, проектиране и планиране на длъжности;
- изграждане и оптимизиране на структурите на системата за управление на човешките ресурси;
- привличане, набиране и подбиране на личния състав;
- обучение и тренировка;
- назначаване и преназначаване на длъжност;
- атестиране;
- повишаване във военно звание;
- заплащане и стимулиране;
- изграждане и подготвяне на резерва;
- социално партньорство;
- социална адаптация на освобождавани военнослужещи;
- освобождаване.

409. За осигуряване и нарастване на оперативните способности на въоръжените сили и за поддържане на тяхното комплектуване при дългосрочни операции с личен състав и техника се изграждат доброволен резерв и запас.

410. Доброволният резерв е предназначен за комплектуване с резервисти и техника-резерв по длъжностни разписания за мирно и военно време на военните формирования от Българската армия и структури на пряко подчинение на министъра на отбраната за изпълнение на задачи по отбрана на страната и други задачи по защита на националната сигурност, както и на военните формирования

от въоръжените сили за участие в операции и мисии извън територията на Република България в мирно време.

411. Запасът е предназначен за комплектуване със запасни и техника-запас на военновременни формирования от въоръжените сили на Република България за военно време, поддържане на комплектуваността със запасни и техника-запас на военните формирования от въоръжените сили при продължителни военни действия и за комплектуване на структури от другите сили от системата за национална сигурност, определени с акт на Министерския съвет във военно време.

412. По време на операции вследствие на въздействие на противостоящи сили въоръжените сили получават загуби в личен състав, въоръжение и техника.

413. Източници за попълване на загубите от личен състав са запасните, водещи се на военен отчет във военните окръжия (офицери, офицерски кандидати, сержанти/старшини и войници/матроси); изписаните от полева болница военнослужещи; обучаващите се във висшите военни училища и доброволци. В хода на бойните действия загубите могат да се попълват и от разформирани формирования, излезли от обкръжение, тези с отменена отсрочка и друг свободен ресурс.

414. Източниците за попълване на загубите от въоръжение и техника са възстановени и ремонтирани въоръжение и техника; произведени от военната промишленост въоръжение и техника в хода на бойните действия; внос от други страни; трофейно въоръжение и техника; водеща се на военен отчет във военните окръжия техника – запас.

415. Попълненията могат да са в зоната на операцията или извън нея.

10.3.6. Психологично осигуряване

416. Психологичното осигуряване е системен процес от професионални и организационно-административни дейности, стандарти и ресурси, подпомагащи командира при определяне на психологичната пригодност, психичните ресурси и потенциал, поддържане и укрепване на психичното здраве, повишаване психичната устойчивост на военнослужещите и сплотеността на военните формирования/структури за справяне със определените задачи и изисквания при провеждането на операции.

417. Основните направления на дейността на специализираните звена и органи за психологично осигуряване се осъществяват чрез решаване на конкретни задачи за определяне психологичната пригодност, психичните ресурси и потенциал на личността, психологични интервенции в случай на необходимост, обучение на психологични умения, разработване и прилагане на превантивни програми, извършване на социално-психологични анализи, прогнози и стратегии, приложно-изследователска и научна дейност.

418. Психологичното осигуряване на военнослужещите се състои в извършване на системни дейности за определяне на психологичната пригодност за работа във формирования на въоръжените сили, провеждане на обучения за развиване на умения за лидерската практика на командирите от формированията, обучения за повишаване на психичната устойчивост на военнослужещите, превенция на рисковото поведение, управление на бойния стрес, управление на

междудличностни конфликти, подобряване параметри на социалната среда и психо-социалния климат във военните формирования, психологично консултиране, а при необходимост – психотерапия на военнослужещи.

10.3.7. Правно осигуряване

419. Правното осигуряване на въоръжените сили обхваща целия спектър от дейности с правен характер (решаване на въпроси, създаването на нормативни актове и осъществяване на процесуална защита), необходими за изпълняване на поставени задачи за гарантиране на мира и опазване суверенитета и териториалната цялост на страната.

420. Основната цел е въоръжените сили да осъществяват своите функции и да изпълняват задачите си в съответствие с Конституцията на Република България, международноправните актове, по които България е страна, действащото законодателство и актовете на министъра на отбраната.

421. Широкият спектър от задачи, поставени за изпълнение пред въоръжените сили на и извън територията на страната, изискват задълбочено познаване на националното и международното законодателство от командирите. В тяхна помощ във въоръжените сили действа стройна и единна правна експертиза.

10.3.8. Архивна дейност

422. Архивното дело е елемент в развитието на въоръжените сили на Република България и обхваща правни, теоретични, методически и практически дейности и политики, свързани с организацията и управлението на архивните документи. Неговите основни функции са комплектуване, регистриране, съхранение и опазване на ценните документи, изготвяни във военните формирования на въоръжените сили, както и осигуряване на достъп до използването на архивните документи.

423. Документите с историческо и справочно значение, изготвяни във военните формирования от въоръжените сили, са част от Националния архивен фонд. Създадени от дейността на военните формирования на въоръжените сили, те носят историческата памет и са част от културното наследство на страната.

424. Учрежденските архиви на организационни единици от въоръжените сили са източник за попълване на Националния архивен фонд. Приемането и съхранението на богати по състав и съдържание архивни документи предполага сериозна организационна и методическа дейност в преархивното поле: организиране на деловодство и на учрежденски архив като специализирани структурни звена; назначаване на постоянно действаща експертна комисия; изготвяне на номенклатура на делата или списък на видовете документи със срокове за съхранение и внедряването им; съхранение на документите и предоставяне за използване; организиране на евакуацията на архивните документи при военно положение и положение на война; извършване на текуща, междинна и окончателна експертиза на ценността на документите и предаване на част от тях в държавен архив; методическа помощ и осъществяване на контрол.

Глава 11. Гражданско-военно сътрудничество

425. Гражданско-военното сътрудничество (ГВС) представлява координация и взаимодействие на командирите с гражданските власти и население,

както и с неправителствените и международните организации и агенции в подкрепа на военната мисия. То е приложимо в пълния спектър от мисии и операции на въоръжените сили както на територията на страната, така и в съюзнически или коалиционни операции зад граница. За да се постигнат поставените цели на операциите, командирите трябва да се съобразяват със социалните, политическите, културните, религиозните, икономическите и хуманитарните фактори, които играят все по-голяма роля в съвременните конфликти. С изпълнението на дейностите за гражданско-военно сътрудничество се реализират три основни функции:

- гражданско-военни връзки – целта е осигуряване на необходимата координация и взаимодействие за поддържане процеса на планиране и водене на операциите;
- поддръжка на гражданската среда – широк спектър от дейности, свързани с предоставянето на необходимите военни ресурси за цивилната среда (например информация, личен състав, материални ресурси, техника, оборудване и др.);
- поддръжка на войските – в зависимост от обстоятелствата формированията ще се нуждаят от значителна гражданска поддръжка, както от страна на цивилното население, така и от страна на цивилните организации за постигане на поставените цели.

426. Гражданско-военното сътрудничество е комплекс от мероприятия, предназначени за планиране, организиране и ръководене на дейностите в тази област с цел създаване на основа за многостранен подход и повишаване на ефективността от използване на въоръжените сили при решаване на въпроси с политически, социален и хуманитарен характер в райони на кризи и при ликвидиране на последствия от бедствия.

427. Взаимодействието между въоръжените сили и гражданската среда, в която те провеждат своите операции, има изключително важно значение за успеха на самите операции. Планирането и провеждането на пълния спектър от дейности по гражданско-военното сътрудничество е пряка отговорност на командващите/командирите от всички степени и им помага в постигане целите на военната операция.

428. Поради нарасналата роля на средствата за масово осведомяване в съвременните конфликти и засилените очаквания от страна на цивилната общност ефективното взаимодействие с широк спектър цивилни и военни организации ще бъде изключително важно за бъдещите операции. Това взаимодействие може да се заключава в механизъм за съвместно планиране на стратегическо, но да се нуждае от ефективна комуникация на оперативное и тактическо ниво.

Глава 12. Стратегически комуникации

429. Стратегическите комуникации (СК) формират процеса на взаимодействие с вътрешни и външни целеви групи, който се осъществява чрез предварително планиране и отговаря на дългосрочна стратегическа цел. СК в своята същност представляват концепция, регламентираща насоки за последователна информационна дейност за ангажирането на ключови аудитории, за създаването или запазването на благоприятна за целта среда чрез използването

на координирани по командната верига програми, планове, теми и съобщения, синхронизирани с действията на всички инструменти на националната мощ.

430. Стратегическите комуникации използват подходящи координирани комуникационни дейности и способности в следните области: връзки с обществеността; информационни операции (ИнфО) и психологически операции. (ПсО). Целите на СК се постигат чрез координиране и синхронизиране на дейностите в изброените области и единно планиране за поддържане на високо ниво на обществено доверие, разбиране и подкрепа за реализиране на националните политики и действията на въоръжените сили при ангажиране както на национално, така и на международно ниво.

431. В целия спектър от военни операции въоръжените сили планират, координират и използват връзките с обществеността, информационните и психологически операции за реализиране на поставените цели и в подкрепа на предприетите действия.

12.1. Връзки с обществеността

432. Връзките с обществеността осигуряват обществена подкрепа, доверие и разбиране за решенията и собствените действия. Поддържането на комуникация с обществеността чрез средствата за масово осведомяване и координирането в тази област са от първостепенно значение за командирите от стратегическото, оперативното и тактическото нива. Те са част от националната система за стратегически комуникации. За осъществяването им е необходимо постоянно да се отчитат предизвикателствата на глобалната информационна среда, развитието на комуникационните технологии и непосредствените приоритети в областта на отбраната и националната сигурност. Те обхващат следните функционални области: обществена информация, вътрешна информация и връзки с обществеността.

433. Обществената информация е планиран и целенасочен процес на предоставяне на средствата за масова информация (СМИ), обществеността и отделни граждани на официална информация за дейностите на Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия.

434. Вътрешната информация е процес на поддържане на устойчива комуникация между ръководството на Министерството на отбраната и военнослужещите и цивилните служители, способстваща за мотивирането им и постигането на подкрепа и разбиране от личния състав за изпълнение на възложените му задачи.

435. Връзките с обществеността (ВО) представляват интегриран процес на управление на комуникацията и социално-приложна технология на взаимодействие с представители на средствата за масова информация, държавните институции и неправителствени организации, Българската православна църква и регистрираните вероизповедания в страната. Връзките с обществеността са неразделна част от стратегическите комуникации. Дейностите по връзки с обществеността акцентират върху обществените интереси. При излъчването на послания се спазва йерархията и командната структура. Чрез непрекъснатата оптимизация на комуникацията, ВО реализират ефективна медийна

политика чрез съобщения в съответствие с националните приоритети и съюзническите ангажименти.

436. Връзките с обществеността при кризи и извънредни ситуации са координирано управление на комуникационните процеси и обмяна на информация и мнения, който включва многократни съобщения за естеството на кризата или извънредната ситуация, изразява отношения, мнения или реакции към съобщенията или към легалните и институционални мерки за превенция и управление. Интерактивният процес на споделяне на съдържание, съгласуване и координация води до компетентни решения в управлението на кризата или извънредната ситуация с цел съхраняване на ресурсите и доверието.

12.2. Информационни операции

437. Информационните операции се планират и прилагат в целия спектър от военни операции. Те са планирани, координирани и интегрирани информационни въздействия фокусирани върху информацията на противостоящите сили, информационно-базираните системи и процеси и защитата на собствените такива за създаване на желани ефекти, влияещи на волята, разбирането и способностите на противостоящите сили за борба и постигане на поставените цели.

12.3. Психологически операции

438. Психологическите операции (ПсО) са съставна част от стратегическите комуникации и допринасят за постигането на целите на операцията или мисията чрез предварително планирани психологически действия, като използват различни методи за комуникация и други способности, насочени към одобрени целеви групи за повлияване на техните възприятия, нагласи и поведение. ПсО са в тесен синхрон и координация с останалите елементи на стратегическите комуникации.

439. Психологическите операции са един от ключовите елементи на информационните операции и предоставят набор от средства и способности за повлияване на одобрени целеви групи.

440. Дейностите, осъществявани по провеждане на психологически операции са в тясна връзка с тези, осъществявани за реализиране на гражданско-военното сътрудничество, като взаимно се подпомагат за реализиране на желаното крайно състояние на операцията. ПсО се провеждат за повлияване нагласите и поведението на определени целеви групи в зоната на операцията, а мероприятията по ГВС са насочени към подобряване на условията на работа и живот на местното население в нея, което от своя страна е основен фактор за изменение на нагласите му към положителни такива по отношение на силите, действащи в дадената зона.

Глава 13. Подготовка на въоръжените сили

13.1. Основни положения

441. Подготовката на въоръжените сили се провежда за поддържане, развитие и изграждане на способности за осигуряване на националната и колективната сигурност и отбрана.

442. Подготовката осигурява постигането на националните и съюзни критерии, показатели и изисквания към щабовете и формированията. Тя е основен инструмент за достигане на необходимите стандарти за оперативна съвместимост.

443. Подготовката е един от факторите за изграждането на способности, свързваща отделните им елементи (доктрини, личен състав, ръководство, организационна структура, инфраструктура, материални ресурси, оперативна съвместимост) в единна функционираща система.

13.2. Същност и цел на подготовката

444. Подготовката е една от основните дейности във въоръжените сили, чиято цел е да поддържа необходимите отбранителни способности за изпълнение на целия спектър от мисии и задачи, поставени пред въоръжените сили.

445. Успехът или неуспехът по време на операциите зависи в голяма степен от начина на планиране и провеждане на самата подготовка. Съвременната среда на сигурност изисква фокусирането на подготовката да се съсредоточава върху планирането и провеждането ѝ с цел отговаряне на предизвикателствата на съвременните операции, както и нейната насоченост към бъдещи такива.

446. Подготовката е постоянен процес, водещ до поддържане на съществуващи и придобиване на нови отбранителни способности, чрез непрекъснато усъвършенстване качествата на личния състав и достигане на сглобеност на щабовете и формированията за изпълнение на поставените пред въоръжените сили задачи.

447. Ефективното планиране и провеждане на подготовката при всякакви метеорологични условия, денем и нощем, при осигуряване с достатъчен материален ресурс гарантира изпълнението на мисиите на въоръжените сили.

448. За изграждане на способни и адаптивни към ситуацията военнослужещи и формирования се осигурява целенасочена, реалистична, предизвикателна и ресурсно осигурена подготовка.

449. Целта на подготовката е да осигури:

- многофункционалност на командирите, щабовете и формированията, полева натренираност на личния състав, сглобеност и поддържане на висока бойна готовност и боеспособност;
- придобиване и усъвършенстване на необходимите знания, умения и навици за успешно изпълнение на функционалните им задължения;
- придобиване и усъвършенстване на способности за планиране и управление на формирования, организиране и ръководене на подготовката, комплектоването и осигуряването на формированията за водене на операции (изпълняване на задачи) на територията на страната и извън нея;
- непрекъснато повишаване и усъвършенстване професионалната квалификация на офицерите, офицерските кандидати и сержантите, изграждането им като командири (лидери на малки войскови единици, инструктори и ръководители на подготовката на формированията);
- готовност на формированията да водят решителни и ефективни операции в отговор на кризи чрез непрекъснатата, целенасочена и постоянна подготовка, максимално близка до реалната обстановка.

13.3. Основни принципи

450. Основните идеи, положения и правила за планиране и провеждане на подготовката се обединяват в система от ръководни принципи. Прилагането им осъществява основния замисъл, водещ до постигане на поставените цели.

Принципите на подготовката са резултат от изискванията към системата за подготовка и отразяват изискванията към целта, съдържанието, методите и формите за организиране на подготовката.

451. Командирите следва да прилагат принципите на подготовка в планирането, провеждането, оценяването и анализирането на подготовката защото те им предоставят основните насоки към тренировъчния процес и определят ефективността на подготовката.

452. Въз основа на анализа и опита от обучението, закономерните връзки и зависимости в процеса на подготовката се изразяват следните основни принципи:

- *научност* – подготовката се осъществява върху строга научна основа (научните постижения в областта на новите технологии, националната военна наука, както и постиженията на съюзните и коалиционните партньори);

- *реалистичност* – подготовката се осъществява вследствие задълбочена и многостранна оценка на средата на сигурност и тенденциите за нейното изменение и се провежда с минимални условности, и в условия максимално доближаващи се до съществуващата или вероятна обстановка;

- *целенасоченост* – подготовката се провежда за достигане на определени способности, по единни стандарти, избягвайки и анализирайки допуснатите слабости, поучавайки се от добрите практики и следвайки изискванията, определени въз основа на изводите от рисковете и заплахите пред страната и Алианса;

- *всеобхватност* – подготовката включва както тренировки и учения на чисто военна тематика, така също и дейности, свързани с прилагане на международното право, взаимодействие с правителствени и неправителствени организации, опазване на околната среда, решаване на хуманитарни проблеми и други въпроси от спектъра на въздействия върху възможните операции;

- *съвместимост* – подготовката да осигурява яснота и доверие както между представителите на различните родове войски и видове въоръжени сили, така и за международно представени длъжности, войски и сили, и постигане на оперативна съвместимост с щабове и формиранията на НАТО и ЕС;

- *ефективност* – обвързване на достигнатото ниво в подготовката със заделените ресурси, мотивацията и стимулирането на личния състав, и поставените задачи. Разкрива възможностите за усъвършенстване при ограничени средства и изисква прецизно планиране на подготовката;

- *системност и последователност* – успешното овладяване на знанията и навиците е немислимо без реализирането на този принцип. Това изисква учебният материал да се поднася в строга научна последователност, знанията, навиците и уменията, които се придобиват при изучаване на различните дисциплини да се свързват в единен логически процес, като умело се осъществява неразривна връзка между новите и по-рано придобитите такива. От голямо значение е да не се преминава на нов учебен материал, без да е овладян стария и при възможност с изучаването на дадена тема да се подготвя почвата за следващата. Да се извършва оценка на достигнатото ниво на подготовка, след всеки основен етап;

- *задължение на командирите* – командирите са отговорни за подготовката. Техните отговорности включват управление на индивидуалното обучение, професионалното развитие и колективната подготовка на подчинените формирования.

453. Принципите не са постоянни. В зависимост от постоянно изменящите се изисквания към подготовката принципите могат да се комбинират и допълват. При това важното е да се постигне целта на подготовката. При спазването на тези принципи командирите е необходимо да насочват подготовката за постигане на определени стандарти.

13.4. Система за подготовка

454. Системата на подготовка на въоръжените сили се осъществява като: индивидуална военна подготовка на личния състав, колективна подготовка в щатните формирования и съвместна подготовка в рамките на създадени национални или многонационални военни формирования.

455. В системата за подготовка на въоръжените сили съществуват две подсистеми – индивидуална и колективна (част от колективната е съвместната).

456. Взаимодействието на двете подсистеми е от изключителна важност за подготовката на военнослужещите и формированията за провеждане на пълния спектър от операции в кратки срокове и разнородна среда.

457. Двете подсистеми включват дейности и процеси, които изискват време и ресурси за обучение на военнослужещите за достигане на определени стандарти.

458. Индивидуалната подготовка включва подготовка във военните академии, висшите военни училища и професионалните колежи, които осигуряват първоначалното обучение и последващата професионална квалификация на военнослужещите и военните лидери. Индивидуалната подготовка осигурява основните знания и умения. Тя е критерият за военнослужещите при кариерното им развитие и е в основата на изграждане на боеготови щабове и формирования.

459. Колективната подготовка включва тренировки с различен мащаб, организирани в пунктове за постоянна дислокация, в тренировъчни центрове, при съвместни учения, в мобилизационни центрове и по време на оперативно развърщане. Тя надгражда придобитите основни индивидуални умения. Военнослужещите се подготвят във формированията по стандартите за индивидуалните и колективните задачи.

460. Тренировките и ученията в бойните тренировъчни центрове и оперативното развърщане осигуряват бойното сглобяване на формированията.

ТЕРМИНОЛОГИЧЕН РЕЧНИК

I. Съкращения

<i>Съкращения</i>	<i>Същност</i>
АПВПРО	Активната противовъздушна и противоракетна отбрана
ВВС	Военновъздушни сили
ВГК	Върховно главно командване
ВМС	Военноморски сили
ВС	Въоръжени сили
ГВС	Гражданско-военно сътрудничество
ГСП	Група за стратегическо планиране
ЕС	Европейски съюз
ИнфоО	Информационни операции
КОНОП	Концепция на операцията
ГКП	Главен команден пункт
МО	Министерство на отбраната
МОЦ	Морски оперативен център
МС	Министерски съвет
НАТО	Организация на Северноатлантическия договор
НСЦ	Национален ситуационен център
ОМУ	Оръжия за масово унищожение
ООН	Организация на обединените нации
ОПИС	Общ план за извънредна ситуация
ОПЛАН	План за операция
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ПВО	Противовъздушна отбрана
ПВПРО	Противовъздушната и противоракетната отбрана
ПДСС	Подводни диверсионни сили и средства
ПИС	План за извънредна ситуация
ПОК	Планиране в отговор на криза
ПП	Поддържащи планове
ППО	Постоянен план за отбрана
ПРПП	Приемане, разполагане и по-нататъшно придвижване
ПсО	Психологически операции
СВ	Сухопътни войски
СК	Стратегическите комуникации
КСС	Съвместно командване на силите
СОП	Стандартни оперативни процедури
СПДВС	Стратегически планове за действие на въоръжените сили
ССпО	Сили за специални операции

СУЧР	Система за управление на човешките ресурси
ФКП	Флагмански команден пункт
ЯХБЗ	Ядрена, химическа и биологическа защита
ЯХБ	Ядрено, химическо и биологическо
ЯХБРО	Ядрено, химическо, биологическо и радиологично оръжие

II. Термини и определения

Термини	Еквивалент на английски език	Същност
Военно време		Времето, през което в страната е обявено „положение на война” или „военно положение” – ЗОВСРБ, Допълнителни разпоредби, § 1, ал. 1б (нова – ДВ, бр. 16 от 2010 г., в сила от 26 февруари 2010 г.)
Военна инфраструктура		Система от пространствено обособени, оперативно оборудвани територии и обекти с комплекс от сгради и съоръжения, необходими на въоръжените сили за изпълняване на задачите за гарантиране сигурността и отбраната на страната в мирно и военно време. Военната инфраструктура е предназначена да осигурява подготовката на войските, поддържането на бойната готовност, съхраняването и опазването на въоръжението, техниката и имуществата, настаняването на личния състав, опазването на здравето и живота му.
Военно формирование		Взвод, рота, батарея, батальон, дивизион, ескадрила, полк, бригада, база или друга структура от въоръжените сили, която е организационно и икономически обособена.
Действие	Action	Процес на непосредствено въздействие на субект върху средата и върху други субекти в нея, на определено ниво, чрез ефекти за постигане на определени цели, водещи до желаното крайно състояние. Действието води до промяна на средата и засегнатите субекти в нея. То е единственият начин за промяна и без действие няма промяна. Действия се извършват на всички нива. Действията на по-високи нива са предназначени за създаване на по-добри условия за изпълняване действията на по-ниските, а така – до преките изпълнители.
Дискретни операции	Discreet Operation	Операции, възложени и изпълнени така, че да се осигури пълна секретност. Те се различават от тайните по това, че се набляга върху прикриване на самото провеждане на операцията, а не върху това кой я е

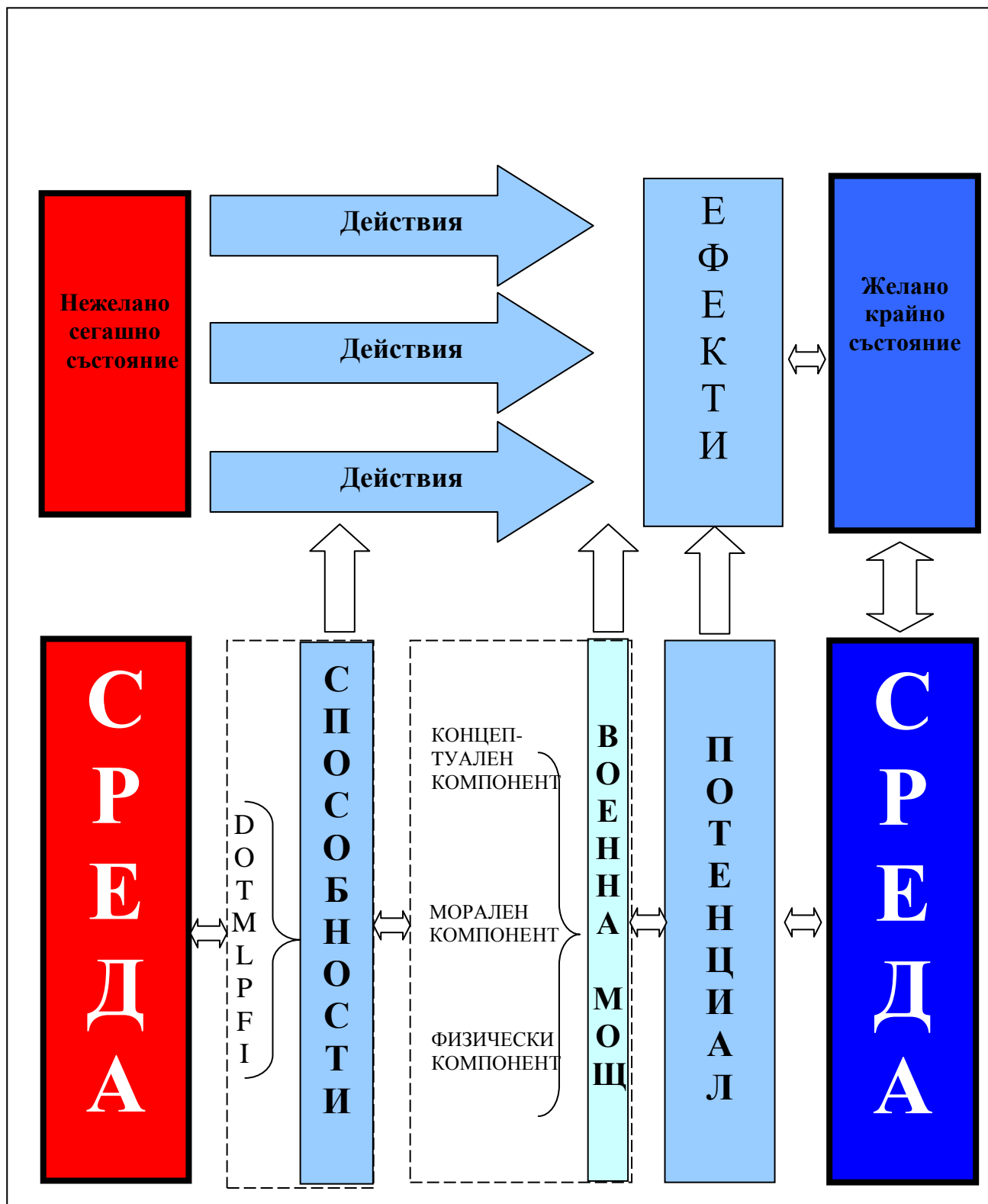
Термини	Еквивалент на английски език	Същност
		разпоредил. Специалните операции и действия могат да бъдат едновременно тайни и дискретни според оперативни съображения и дейности, свързани с разузнаването.
Ефект	Effect	Промяна на поведението или физическото състояние на система (или елемент от системата) в резултат на едно или повече действия. Ефектът позволява да се интегрира резултатът от различни действия (способности), провеждани от различни субекти. Това е ядрото на всеобхватния подход.
Загуби в личен състав		Загубите в личен състав са онази част от личния състав, с която по време на операция намалява численият състав на формированията от въоръжените сили (убити, ранени, болни, постъпили в медицински учреждения, безследно изчезнали, пленени и др.). Според причините, от които са получени, се делят на бойни и небойни, а по отношение на възвратимостта във времето – на безвъзвратни и медицински.
Зона на интерес	Area of Interest	Тази зона на интерес на главнокомандващия (командващия/командира), включваща зоните на операции и/или отговорност, на потенциална заплаха, както и прилежащите зони и райони, която може да повлияе върху постигане целите на текущи или планирани бъдещи операции и използване на въоръжените сили в тях.
Инструменти на мощта	Instruments of Power	Средствата, с които разполага субектът за извършване на действия за постигане на желания ефект.
Информационен мениджмънт		Процес на постоянно осигуряване на актуална информация към правилния адресат в точния момент, в използвана форма за улесняване на осведомеността за обстановката и вземането на решение. Това по същество са действия на състава на органа за управление за събиране, обработване, съхраняване, изобразяване и разпространяване на информацията. Резултатът от информационния мениджмънт е общата оперативна картина и информация, адресирана към формированията за изпълнение (директиви, заповеди и указания).

Термини	Еквивалент на английски език	Същност
		Основа на информационния мениджмънт са комуникационно-информационната система, осигуряващи трансфер на информацията между военните структури за целите на командването и управлението.
Контрол над въздухоплаването във въздушното пространство на Република България		Непрекъсната дейност за наблюдение, следене и идентифициране на въздухоплавателни средства, а при необходимост – и въвеждане на забрани, ограничения и други действия за осигуряване безопасността на въздухоплаването и спазване на установените правила и процедури за извършване на полети във въздушното пространство на Република България.
Криза		Нестабилност в политическата и обществената сфера, предизвикваща рязка промяна на установеното състояние на икономиката и обществения живот.
Критична инфраструктура		Система от съоръжения, услуги и информационни системи, чието спиране, неизправно функциониране или разрушаване биха имали сериозно отрицателно въздействие върху здравето и безопасността на населението, околната среда, националното стопанство или върху ефективното функциониране на държавното управление.
Мирно време		Времето, през което в страната не е обявено „положение на война” или „военно положение”.
Мощ	Power	Максимален ефект (промяна), който може да постигне даден субект за единица време в определена среда.
Мрежа от импровизирани взривни устройства		Комбинация от хора, действия и материални ресурси, състояща се от клетки с един или повече субекти и свързаните с тях оборудване, технология, умения, личен състав и способности за доставяне и използване на ИВУ.
Оперативна готовност		Степента на подготвеност на формированията за изпълнение на оперативни задачи.
Оперативна среда	Operations Environment	Съвкупност от условията, обстоятелствата и въздействията, влияещи върху използването на способностите и определящи решенията на командира.
Оперативна съвместимост		Способност да се действа заедно, във взаимодействие, ефективно и ефикасно за постигане на съюзните тактически, оперативни и стратегически цели. Тя осигурява съвместното изпълняване на мисия

Термини	Еквивалент на английски език	Същност
		в национален и коалиционен формат.
Оръжия за масово унищожение	Weapons of Mass Destruction,	Химически, биологически, радиологически и ядрени оръжия, при атаки с които могат да се засегнат обширни географски зони и да бъде поразен голям брой личен състав.
Охрана на въздушното пространство на Република България		Задача за осигуряване на въздушния суверенитет на страната и за пресичане нарушения на въздухоплавателни средства, които извършват непозволено навлизане, ползване или прелитане през въздушното пространство на Република България или се нарушават правилата на полетите.
Политически структури		Политически партии и движения (включително техните членове, централни и местни органи, представителства в органите за управление и др.).
Потенциал	Potential	Максимален ефект, който субект може да постигне за даден период от време в определена среда. Ефектите и действията се реализират в определена оперативна среда.
Правила за използване на сила		Комплекс от норми, основаващи се на международното право и/или на българското законодателство, които определят действията и/или бездействията на военнослужещите при изпълнението на задачите им във връзка с конкретна операция или мисия.
Придобиване на цели	Target acquisition	Включва откриване на целите, привързване, следене, идентифициране, класифициране и оценяване на бойните загуби.
Противостоящи сили	Opposing Forces	Сили, които представляват заплаха за възникване на конвенционален военен конфликт или демонстрират собствена “воля” за провеждане на нетрадиционни терористични и други асиметрични действия или хибридни форми на водене на война, повлияни от тяхната политическа, религиозна, етническа и културна принадлежност, с цел завоюване на превъзходство и постигане на определени стратегически цели и интереси, несъответстващи както на националните, така и на тези на нашите съюзници, приятели и партньори. Те могат да бъдат съюз или коалиция от държави, отделна страна, местно население, терористични и екстремистки фракции и групировки, бунтовнически, племенни, етно-религиозни и други паравоенни формирания и техните лидери, разполагащи с войски, съвременно въоръжение и бойна мощ, високотехнологичен и икономически

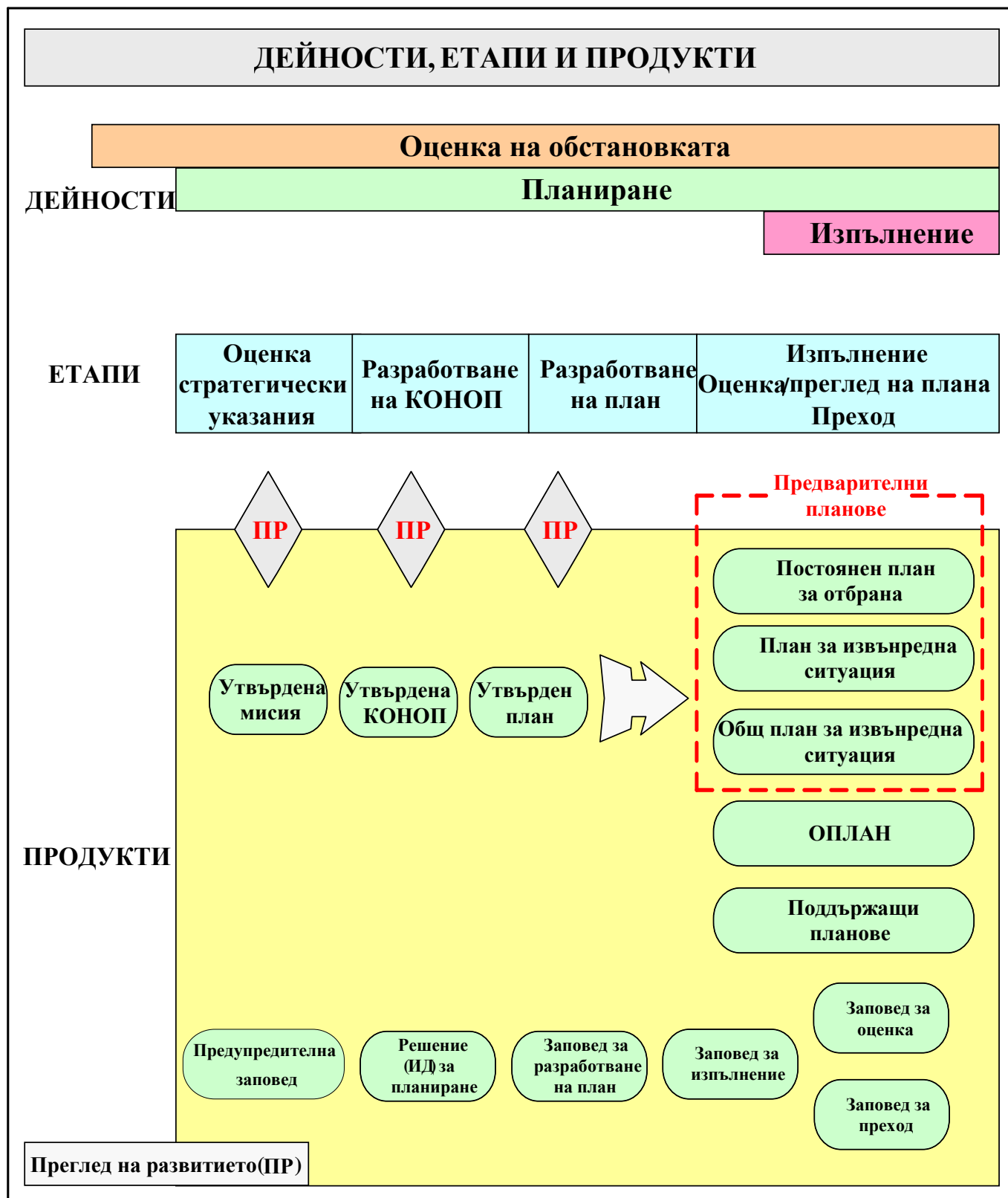
Термини	Еквивалент на английски език	Същност
		потенциал.
Система от импровизирани взривни устройства		Система, състояща се от хора, ресурси и процеси (дейности) и връзките между тях, формиращи подсистеми (елементи), които са необходими за ресурсно осигуряване на подготовката, планирането и изпълняването на атаките с ИВУ и възползване от резултатите от тези атаки.
Способност	Capability	Възможност за изпълняване на действие за постигане на определен ефект при определени условия и в съответствие с приети стандарти.
Елементи на способността	DOTMLPFI	Доктрини, Организация, Обучение Материални средства, Лидерство, Личен състав, Оборудване, Оперативна съвместимост (Doctrine, Organisation, Training, Materiel, Leadership, Personnel, Facilities, Interoperability)
Съюзническа държава		Страна по международен договор, ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Република България, с който се създава съюз с политико-военен характер.
Тайни операции	Covert Operation	Операции, които се планират и провеждат така, че да се прикрие или правдоподобно да се отрече самоличността на възложителя на задачата. Тайните операции се различават от дискретните по стремежа да се прикрие фактът кой е възложил задачата, а не толкова характера на самата операция и изпълнителите ѝ.
Явни операции	Overt Operation	Операции, които се планират и провеждат, без да се полагат допълнителни усилия освен стандартните процедури за оперативната сигурност за скриване на възложителя на задачата и изпълнението ѝ

Основни връзки между основополагащите понятия *начално състояние, действие, ефект, функционални елементи на способността, мощ, потенциал и крайно състояние*

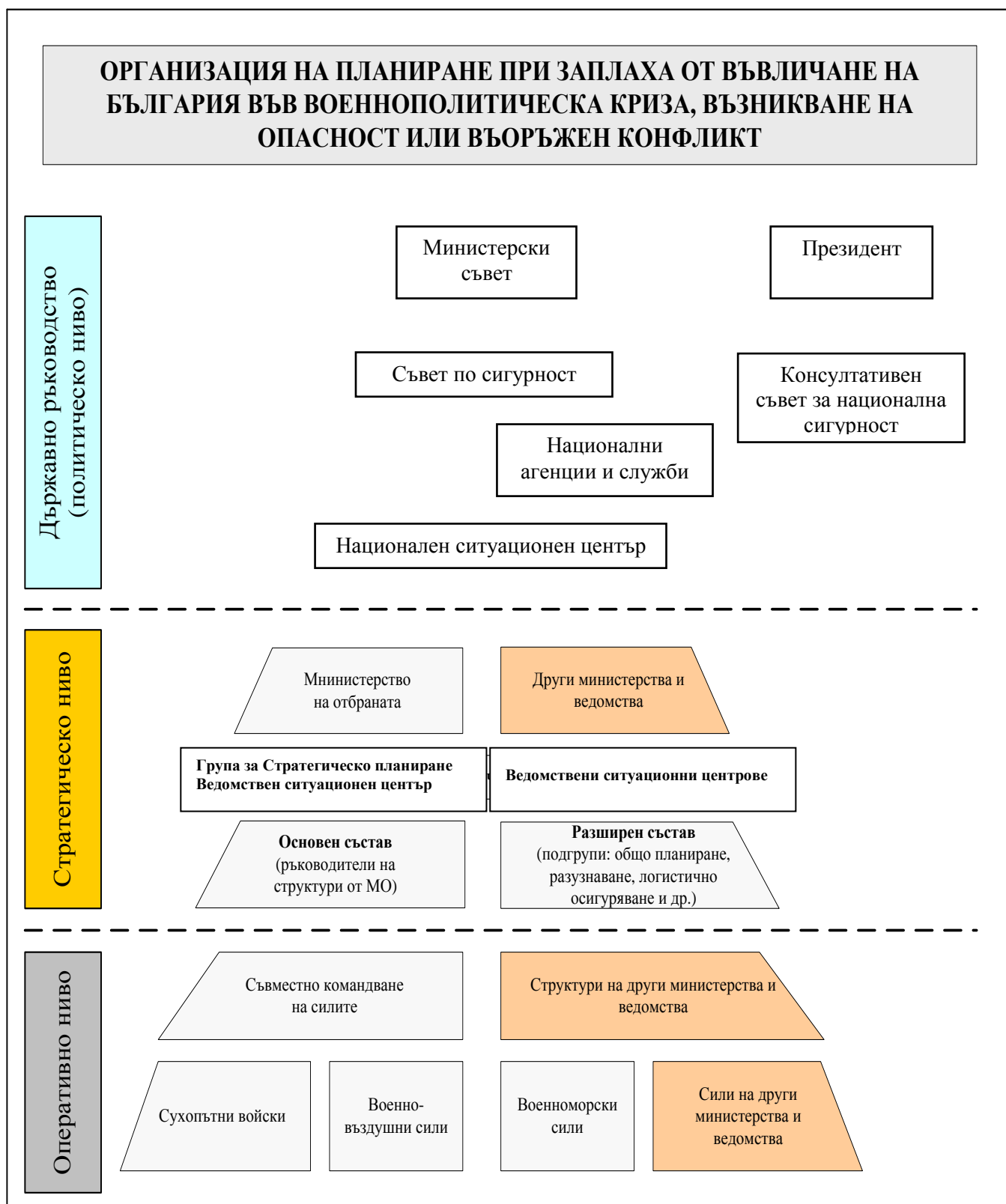

Видове планове, основни дейности, етапи и продукти

Организация на планиране при опасност от въвличане на България във военнополитическа криза, възникване на опасност или въоръжен конфликт

Организация на планирането при военно положение и положение на война

